

KANSAA TAISTELI

N:o 4 1978
4,90 mk sis. lvv

-miehet kertovat

**SELVÄT
SÄVELET**

**PERVITIINI-
partio**

**Tahko-
saaren
desantit**

*Silmä näki
tulevaisuuteen*

Torniolainen Höckertin kuljetusliike huolehti ennen jatkosodan syttymistä muun ohessa saksalaisten junien purkamisesta.

Tulipa mainitun liikkeen toimistoon taas eräänä päivänä pari saksalaista upseeria ja vaativat koväänisesti miehiä heti töihin purkamaan juuri Ruotsin kautta tullutta ammusjunaa.

Jätkillä oli kuitenkin juuri alkamassa laillinen ruokatunti ja he kuuntelivat vaiteliaina saksalaisten menoamista. Johtaja Höckertin selitettyä miehille mistä oli kyse totesivat nämä rauhallisesti:

— Meitä kun ei ritsit komenna...

Saksalaiset puolestaan tiedustelivat johtaja Höckertiltä, millainen firma hänellä oikeastaan oli, kun tirehtööri ei saa miehiään tottelemaan. Höckert tyytyi ilmoittamaan, ettei hän tässä tapauksessa edes yritä, koska miehillä on oikeus puolellaan.

Miehet tulivat töihin ruokatunnin päätyttyä ja juna tyhjeni ennätysajassa. Saksalaiset totesivat suomalaisten olevan ihmeellistä kansaa.

Elina Kaila, Helsinki

— Herra Hevonen, eversti Hilu, hoitaja sotamies Makkonen! ilmoitti I P:n hevosemies mykän aseveljensä eilen hevostarkastuksessa.

Kevätlehti 1943

Oulun hiippakunnan piispa oli matkalla Lapin rajaseudulla ja yöpyi yksinäiseen torppaan — olikohan Raja-Jooseppiin.

Keskellä yötä piispa heräsi isännän tarmokkaaseen ravisteluun ja selväsanaiseen kehotukseen:

— Nyt piispa ylös! Willamo on pihassa eikä oo kun tämä yksi sänky.

Lapin Rajavartioston komentaja eversti *Oiva Willamo* oli niihin aikoihin Lapissa herra ja ylhäisyys.

Kenraali Martola kertoi kerran jutun, joka hänen mielestään parhaiten kuvaasi aselajiylypeyttä.

Ensimmäisen maailmansodan aikana piti saksalainen sotilaspastori kenttäjumalanpalvelusta aselajistaan ylpeälle ulaanirykmentille. Seremonia alkoi siten, että pastori ratsasti rivistön eteen ja aloitti saarnansa näin:

— Meine lieben berittenen Mitchristen!

(Hyvät ratsastavat kristityt!)

Tuli omalla autolla

Me JR 23:n miehet olimme syksyllä 1942 lepuvuorossa linjasta Kuittisen kylässä Aunuksessa. Silloin oli Mannerheim käynnillä sotatoimialueella ja häntä odotettiin myös meille.

Komentaja määräsi asetettavaksi tielle vartion ilmoittamaan, milloin Marski tulee, jotta osaisi mennä vastaan.

Sotamies Oras sai tämän tehtävän. Jonkun aikaa tiellä oltuaan hän juoksi hengästyneenä adjutantti Lampon luo ja kysyi:

— Tuleeko se Mannerheimi omalla autollaan vai sattumakyytillä — nyt sieltä meinaan tulee yksi kuormuri tännepäin?

Kuultuaan, että odotettavissa on suuri autojono, Oras lähti uudelleen tehtävänsä.

Lomalaiskuljetukset olivat olleet vaikeita ja enimmäkseen ”sattumakyydin” varassa.

Toivo Ojanen, Tammela

— **Varmasti etulinjan jermuja, kun on noin veriset kauluslaatat, sanoi sotamies Hännikäinen, kun näki tykkimiehiä huoltoportaan kanttiinissa.**

Miulainen 1943

— **Menit viime lomallasi kihloihin — tunsitkos tytön pitkäänkin?**

— **Toijalasta Turkuun...**

Tyrjän lehti 1943

— **Eukolle höyheniä hattuun, sanoi korpraali Laukkanen, kun vuoli kirvesvartta myytäväksi.**

Kevätlehti 1943

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

14. 4. 1978
22. VUOSIKERTA

JULKAISIJA:
Sotamuistoyhdistys ry.
Kunniapuheenjohtaja K. L. Oesch, kenrl evp.

TOIMITUSNEUVOSTO
Puheenjohtaja L. Harvila, ev. evp
N. Riuttala, ev evp R. Nykänen, ev evp
E. Pakkala, komdri evp
E. Eräsaari, ev evp

PÄÄTOIMITTAJA: E. Eräsaari, ev evp.

TOIMITUS
Töölönkatu 35 B, 00260 Helsinki 26,
puh. 44 62 42 kello 10—14.

YLEISSIHTTEERI JA
TALOUDENHOITAJA
Tellervo Kaiponen

TAITTO: Tesma Hellström

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET:
Postilokero 20, 00211 Helsinki 21.
Puh. (90-) 692 4061, 670 272,
postisiirtotili 7259-1

ILMOITUSKONTTORI:
Annankatu 29 A, 00100 H:ki 10,
puh. vaihde 60941, ohivaihtina 6094...
Postisiirtotili 7259-1

VUODESSA 12 NUMEROA

TILAUSHINNAT:
12 kk 56,—, 6 kk 31,—, 3 kk 17,—.

SANOMAPAINO ✪ 1978

ISSN 0451-3371

**N:o 4
TÄSSÄ NUMEROSSA**

- 120 SUOMALAINEN
KIVÄÄRI-
KOMPPANIA
- 123 SILMÄ NÄKI TULE-
VAISUUTEEN
- 126 PERVITIINIPARTIO
- 133 TAHKOSAAREN
DESANTIT
- 135 ONNETTOMAT
ONNELLISET
- 137 RUKOUKSEN
VOIMIN
- 140 KEKINNIEMEN
SULKULINNAKE
TALVISODASSA
- 142 SELVÄT SÄVELET
- 145 KUN HÄTÄ KEINON
KEKSI
- 147 SE OLI SÄHÄKKÄ
LOMALTAPALUU!

Radio- kenen äänitorvi?

Jokunen vuosi sitten yritti muuan sotaväkemme joukko-osaston komentaja noudattaa Pääesikunnan ohjetta ja saada paikalliseen radioon ohjelmaa myös suuresta varuskunnasta. Eipähän onnistunut.

Sattui sitten niin, että muuan varusmiehenä palveleva sensaatiolehdien toimitusharjoittelija tapasi ruokasalin vihanesvarastosta torakan — ja sitten alkoi tapahtua: torakka sai huomattavan sijan seuraavissa radion paikallisuutisissa — eiköhän liene harkittu ylimääräistä uutislähetystäkin!

Tapaus on lajissaan erittäin tyypillinen: yleensä vain kielteisillä tapahtumilla maanpuolustuksen piirissä on ra-

diolle uutisarvoa. Muista kerrotaan vain juuri niin paljon kuin joskus on pakko.

Eräitä muita esimerkkejä: Muutamia vuosia sitten filmattiin puolustusvoimain valtakunnallinen paraati televisiota varten. Filmi kuitenkin valottui ”vahingossa” laboratoriossa eikä kyseistä uutislähetystä tullut. Pari vuotta myöhemmin ”eksyi” television kuvausryhmä matkalla Pasilasta presidentin linnaan ja kadettien ylentäminen upseereiksi jäi kertomatta. Erästä sotilashuumoria sisältänyttä ajanviettoohjelmaa väitti radion edustaja yksipuoliseksi, koska sen yhteydessä ei esitetty pasifistisia kommentteja!

Puolustusvoimat on

kansan luottamusta nauttiva virallinen koulutus- ja valmiusjärjestelmä, jolla on oikeus nauttia valtion tiedonjulkistamislaitosten tukea. Sama oikeus on sitä tukevilla reserviläis- ym maanpuolustusjärjestöillä. Yleisradiolla, kaikkein vähiten sen yksittäisillä toimihenkilöillä, ei ole oikeutta sekoittaa yksityisiä kaunojaan viralliseen ohjelmapolitiikkaan.

Suomen kansan valtaosa haluaa kuulla ja nähdä myös ohjelmia, joissa isänmaan asia ja menneitten polvien työ isänmaan hyväksi ovat kunniasa. Kansan valitsemat valvontaelimet ovat vastuussa siitä, että näin myös tapahtuu. Konsulit valvokoot! □

SUOMALAINEN JALKAVÄEN PERUSYKSIKKÖ

talvisodasta nykypäiviin

EERO ERÄSAARI

Jatkoa ed. numerosta

TALVISODAN KOKEMUKSIN JATKOSOTAAN

TALVISODAN kokemukset olivat puolustajan kannalta vakuuttavia: ylivoimainen vihollinen oli onnistuttu lähes kaikkialla torjumaan ja eräin paikoin jopa kokonaan tuhoamaan — tosin omillekin raskain tappioin. Oli todettu, että suurvalta ei loistavista teknisistä välineistään ja pitkistä palvelusajastaan huolimatta kyennyt maaperällämme kovinkaan hienoihin operaatioihin, vaan sen oli turvauduttava vain materiaaliylivoimaan.

Suomalaiset saivat siis lisää itseluottamusta todettuaan perusteet oikeiksi. Kun uhkaava suursota edelleen jatkui, olivat myös kansakunnan rahakukkaron vartijat nyt valmiit antamaan puolusvoimille entistä vapaammat kädet. Väli rauhan aikana saatiinkin vuoden kuluessa aikaan enemmän uudistuksia ja parannuksia kuin ehkä koko itsenäisyytemme vuosikymmeninä.

TAKTIikka

Tällä alalla ei tarvittu mullistuksia, ainoastaan kehittämissuhteita.

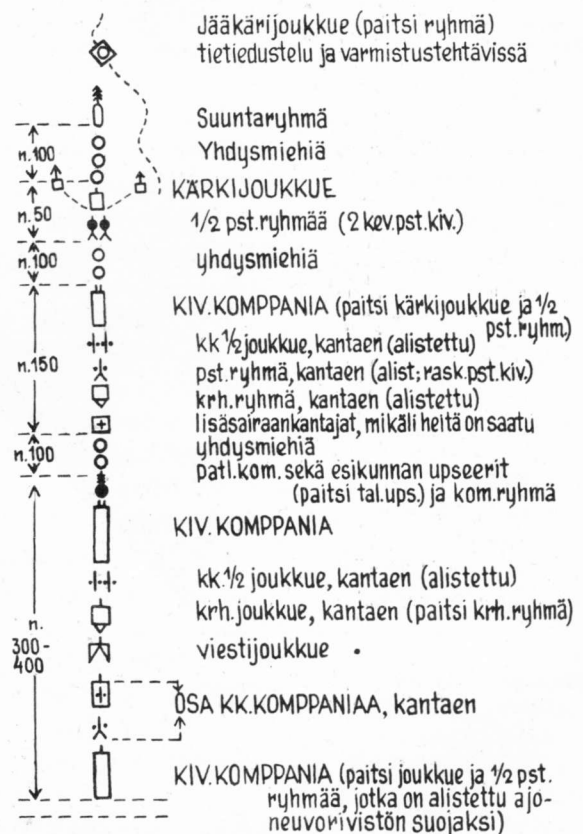
Maailmansotien välisenä aikana oli kaikkialla maailmassa luotettu puolustuksen ylivoimaan ja vahvoihin linnoituslaitteisiin. Kesällä 1940 jo kuitenkin kaikkialla nähtiin, että riittävän materiaalin avulla puolustus on aina murrettavissa ja ainoaksi keinoksi jää vastahyökkäys.

Hyökkäyksen alalla oli omillakin rintamillamme saavutettu loistavia tuloksia erityisesti Suomussalmella, Tolvajärvellä ja Laatokan koillispuolella. Hyökkäysmenetelmiä oli siis vain lähdeittävä edelleen kehittämään.

Aseistuksen ja ampumatarviketilanteen kohentuminen mahdollisti nyt entistä paremman tulituen, joten myös rintamahyökkäys tuli mahdolliseksi koukkauksen kuitenkin edelleen muodostaessa päähyökkäysmenetelmän. Koukkaustakin pyrittiin kuitenkin entistä tehokkaammin tukemaan tykistöllä ja heittimistöllä.

● Jatkosodan alkaessa olivat asiat jo paremmin: talvisodan kokemusten perusteella oli suoritettu perustavaa laatua olevia uudistuksia ja jalkaväen komppania oli vuonna 1941 huomattavasti entistä tehokkaampi yksikkö.

● Sen ei myöskään enää tarvinnut taistella yksin, vaan sitä tukivat säännöllisesti yhä vahvistuva kenttätukiryhmä ja uudistunut heittimistö. Panssaritorjuntakin järjestyi viime hetkellä.

Tällaista pataljoonan koukkausryhmitystä suositteli välirauhan aikana ilmestynyt ohjesääntö

Kiväärikomppanian tyypillinen hyökkäysryhmitys jatkosodassa

Komppaniaa seurasivat mm. pataljoonaportaan konekiväärit (kuvassa sotasaalisase) —

lä, mihin entistä kauemmas ampuva tykistö ja uusi raskas heittimistö tarjosivat mahdollisuuden. Tykkimiehet pitivät tykistön tukea jopa onnistumisen ehtona ja tarjosivat käyttöön seuraavaa koukkauksen määritelmää: ”Koukkaus on jalkaväen tykistön kantaman ulkopuolelle ulottama seikkailuretki, jonka epäonnistumisesta syytetään tykistöä.”

Puolustus oli edelleen torjuvaa, mutta torjunnassa ei enää turvattu yhtä paljon kone- ja pikakivääreihin kuin uudestisyntyneeseen kenttätykistöön ja kranaatinheittimistöön — olihan kenttätykistön määrä välirauhan aikana kasvanut kevyen kaluston osalta puolitoistakertaiseksi ja raskaan kaluston osalta sodan alkuun mennessä yli kaksinkertaiseksi, minkä lisäksi ammuksia oli käytettävissä monikymment kertaiset määrät. Tilanne parani vielä ratkaisevasti sodan kestäessä.

Viivytystä ei juuri kehitetty, koska uusilla rajoilla ei ollut tälle taistelulajille tilaa eikä siihen muutoinkaan suhtauduttu erityisellä innolla — hyökkäys oli nyt valttia! Niinpä huono viivytystaito kostautui taas melkein kaikkialla, missä siihen jouduttiin sodan loppuvaiheessa turvautumaan.

UUSIA ASEITA

Myös jalkaväen tulivoima oli suuresti kasvanut: konepistoleja ja pikakiväärejä oli kompaniassa nyt talvisotaan verrattuna kaksinkertainen määrä, yksi kummankin asetyypin edustaja jokaisessa ryhmässä. Vihdoinkin oli komppaniaan saatu myös panssaritorjuntaelin käytössään ensinnä talvisodan aikana hankittuja sekalaisia pienempikaliiperisia panssaritorjuntakiväärejä, sitten kotimaisia 20 millin Norsupysyjiä. Vahinko vain, että viime-mainitulla ei enää

ollut tehoa uusiin raskaampiin panssarivaunuihin, vaan se sopi vain pesäkkeiden tikkausammuntaan ja muihin toisarvoisiin tehtäviin. Norsupysy jääkin sotahistoriaamme loistavana aseena, joka saatiin käyttöön kaksi vuotta liian myöhään.

Pataljoonaportaan mahdollisuudet tukea kiväärikomppanioitaan olivat ratkaisevasti parantuneet. Panssaritorjunnan painopiste voitiin

nyt muodostaa pataljoonan konekiväärikomppaniaan kuuluvalla panssaritorjuntajoukkueella, minkä lisäksi pataljoonan komentajalla oli myös oma kaarituliase, kevyt kranaatinheitin kolmiryhmäisen heitinjoukkueen aseena.

Rykmenttiporras oli sekin saanut aivan uusia ulottuvuuksia: panssaritorjuntaa edusti nyt kuusitykkinen komppania, jossa oli lisäksi lähitorjuntajoukkue. Tykkien kaliiperi

— ja rykmentin raskaat kranaatinheittimet

Suomalainen...

vaihteli 37 mm:n ja 45 mm:n välillä, lähitorjuntaan käytettiin aluksi yleensä vain tilapäisvälineitä. Rykmentin komentajalla oli nyt myös suhteellisen tehokas kaarituliyksikkö, kranaatinheitinkomppania, jossa oli aluksi yksi raskas ja yksi kevyt heitinjoukkue, molemmissa kolme heitintä. Raskas 120 mm:n heitin oli nyt jalkaväen tehokain ase.

UUSI MÄÄRÄVAHVUUS

Joukkueeseen kuului edelleen neljä ryhmää, jotka nyt kaikki olivat samanlaisia: ryhmänjohtajan lisäksi konepistoolimies, pikakivääriampuja, apulainen, tarkka-ampuja ja neljä muuta kiväärimestä. Joukkueeseen oli liitetty ajomies, jonka ajoneuvoissa kuljetettiin teltat, kamiinat, patruunoita jne.

♣ PÄÄLLIKKÖ

KOMPPANIA										
Komentoryhmä	Pst-ryhmä	I Joukkue				II J	III J	IV J	Toim. J	
		♣	○	⊕	⊕	♣	♣	♣	○	♣
	1. ryhmä					Kuten I Joukkue	Kuten I Joukkue	Kuten I Joukkue	Lääk-ryhmä	A-tarvikerihmä
	2. ryhmä									
	3. ryhmä									
	4. ryhmä									
										Toim-ryhmä

Kiväärikomppania jatkosodassa

Tulepas, perhana! Tällä soturilla on aseinaan venäläinen Emma-pikakivääri, saksalaisia varsikäsikranaatteja ja Suomi-konepistooli

Panssarinkauhu pelasti Nyrkin ohella tilanteen kesällä 1944; tässä ollaan jo saksalaisia vastassa Tornion suunnalla

Norsupyssyt todettiin jo ensimmäisenä sotatalvena vanhentuneiksi aseiksi

1.	♣	○	○	♣	♣	○	○	○	⊕	♣	♣
2.		○	○	♣	♣	○	○	○	⊕	○	⊕
3.		○	○	♣	♣	○	○	○	⊕	○	
4.		○	○	♣	♣	○	○	○	⊕	○	

SELITE:

♣	joukkueen johtaja	⊕	konepistoolimies	○	tarkka-ampuja
♣	varajohtaja	♣	pikakivääriampuja	○	kiväärimies
○	ryhmänjohtaja	⊕	apulainen	⊕	taistelulähettilä

Jatkosotaan lähdetessä oli kiväärijoukkueenkin tulivoima parantunut

Komppanian *komentoryhmästä* oli poistettu tähytäjät ja ratsuhevonen. Tilalle oli tullut *panssarintorjuntaryhmä*, johon ryhmänjohtajan lisäksi kuului kahdeksan miestä ja ajomies. Aseina olivat ensin kevyemmät, sitten raskas

panssarintorjuntakivääri.

Toimitusjoukkue oli suunnilleen ennallaan, räättäli oli kuitenkin poistettu turhana hienosteluna. Hevosia oli komppaniassa nyt 12, ajoneuvoja 11 ja polkupyöriä 6.

Pataljoonaporttaaseen oli

tiedustelutehtäviä varten lisätty jääkärijoukkue sekä jo edellä mainitut panssarintorjuntaja kranaatinheitinjoukkueet. Tykkien suora-ammuntatulua ja raskasta heittimistöä löytyi nyt rykmenttiportaasta.

KEHITYSTÄ SODAN AIKANA

Määrävahvuudet säilyivät sodan aikana suunnilleen ennallaan. Aseita toimitettiin kuitenkin lisää sitä mukaa kuin niitä ehdittiin valmistaa — niinpä konepistoolien määrä ryhmissä kasvoi hiljalleen sodan loppua kohden.

Heitinkalustoa täydennettiin myös sekä tehtaista tulevilla että sotasaalisheittimillä, jotka sopivat sellaisinaan käyttöön. Joillakin joukoilla oli ylimääräisinä aseina nakuja eli sotasaaliiksi saatuja venäläisiä pienoishheitimiä, joiden kaliiperi oli 50 mm.

Vaikein paikka oli kuitenkin edelleen panssaritorjunta. Tehottomiksi osoittautuneet panssaritorjuntakiväärin poistettiin joukoilta jo vuonna 1942 — ja etulinjan jalkaväki oli taas ilman lähitorjuntaa!

Apuja oli kuitenkin tulossa: ensin ilmestyivät kuvaan tehokkaat saksalaiset 75 mm:n panssaritorjuntatykit, joita tosin riitti vain yhtymien panssaritorjuntakomppanioille. Juuri ennen kesän 1944 suurta ryminää ja sen aikana sai myös varsinainen jalkaväki kunnan torjunta-aseet, *nyrkin* ja *kauhun*, joita määrävahvuuksista piittaamatta jaettiin sinne missä tarvis oli. Nämä tehokkaat lähitorjunta-aseet vaikuttivat osaltaan erittäin merkittävästi Neuvostoliiton suurhyökkäyksen pysäyttämiseen.

Kunnia on kuitenkin tässäkin yhteydessä annettava myös kenttätykistölle, jonka mahdollisuudet tukea etulinjan jalkaväkeä olivat sodan aikana suuresti parantuneet — raskaan kaluston määrä oli vuodesta 1941 vuoteen 1944 lähes kaksinkertaistunut, minä lisäksi ampumamenetelmät ja tulen taktillinen käyttö olivat sodan kuluessa valtavasti kehittyneet. Sen huomasi jalkaväkieskin viimeistään Ihantalassa mylläköissä.

Jatkuu seur. no:ssa

Seesjärven Suurlahden kylään oli tultu talvella 1942

Silmä näki tulevaisuuteen

● Näppäryys ja aloitekyky ovat sodassa valttia — ennakkoluuloton päällikkö voi keksiä ihmeellisiä asioita.

● Yksittäisten sotilaiden panos ratkaisee sodan kokonaiskulun — kaikki riippuu kaikesta.

● Kesällä 1944 pysäytettiin vihollinen Ihantalassa kaikkien yhteisin ponnisteluin

PENTTI PERTTULA

KEVÄT oli tullut Seesjärven rannoille. Lumi oli sulanut ja jokainen odotti jännityksellä mitä alkava kesä toisi tullessaan. Oli saatu vihiä odotettavasta toiminnan vilkastumisesta.

Juuri samoihin aikoihin tai hieman ennen kuin saimme Korvan valmiiksi etsimme paikkaa, josta voisi tähystää vastapuolen aseisiin. Asemamme Suurlahdessa Kansakoulu- ja Palokuntakukuloilla eivät tarjonneet siihen mahdollisuutta, joskin tilanne hieman parani, kun tukkikasat vihollisen asemista poltettiin ja vihollinen vei aluksi asemansa kauas metsänreunaan.

Komentopaikan harjanne sensijaan oli lupaava. Itse harjanteella ei ollut kovinkaan hyviä mahdollisuuksia, mutta sitten kohdistui huomio lakka-pääpetäjään, jonka tuuhean latvan suojasta ehkä näkisi.

MAINIO TÄHYSTYSPAIKKA

Pataljoonan esikuntakomppanian kaasusuojeluryhmällä ei noissa oloissa ollut varsinaista tehtävää, joten sen avulla käytettiin tikkaat ja astinpuut suuren puun suojanpuolelle. Sen ainoa varjopuoli olikin sen suojattomuus.

Mutta kun sinne tuuhean latvan suojaan päästiin ja vil-

◀ Mitä on tulossa? Eräs vihollisen lähestymisteistä Ihantalassa SA-kuva

kaistiin tavallisella kenttäkiikarilla, havaittiin, että sieltähän näkikin uskomattoman hyvin! Kaukaa näkyi savuja ja voitiin päätellä, että nähtiin suoraan Sekeen ratapihalle.

Rykmentistä saatiin kohtalaisen hyvä kiikari ja kun rykmentin tiedustelu-upseeri oli omin silmin vakuuttanut siitä, että puusta todella näki, jäimme toivorikkaina odottamaan anomaamme tehokasta kaukoputkea. Ja sieltä todella näki — ei vain etulinjan selustaan, vaan todella myös Muurmannin radalle Sekeen ratapihalle, josta huolto kulki Aitajoelle ja itse asiassa koko Maaselän Ryhmän joukoille.

Päivystys "Silmään" järjestettiin valoisan ajaksi. Sieltä rakennettiin suora puhelinyhteys pataljoonan esikuntaan, ilman keskuksen väliintuloa. Ja puu rauhoitettiin: sinne ei asiattomilla ollut asiaa. Arvelimme, että myös vihollisella olisi kaukotähystys ja jos se meidän Silmämme keksisi, se tekisi männystä pian päreitä.

Tähystäjä piti ns. jätkän kirjanpitoa merkiten paitsi meidän etemme johtavan huoltotien liikenteen myös Sekeen aseman tapahtumat. Joukkuetta suuremmasta porukasta, tykeistä ja panssareista oli ilmoitettava heti, muut ilmoitukset tuotiin tiedustelu-upseerille illalla iltaraporttia varten.

Pari viikkoa sen jälkeen kun Suurlahden tukkikasat olivat syttyneet, tähystäjä huomasi maantiellä suuren marssirivistön ja soitti heti komentokorsuun. Tulipalo oli jo tässä vaiheessa edennyt kauas taakse vihollisen huoltotien tuntumaan, jossa metsä oli pahasti harventunut.

Tähystäjällä oli etenevää tulipaloa seuratessaan ollutkin mielenkiintoinen kaksiviikkoinen: hän sai aitiopaikalta seurata mahtavaa paloa. Ilmoituksiakin tuli tämän tästä.

"Fossi", everstiluutnantti *Alfons Järvi*, halusi itse nähdä mistä oli kysymys. Hän oli kyllä noina päivinä käynyt Silmässä muulloinkin. Minä jäin puun juurelle, sillä lavalle ei kerralla sopinut kahta miestä enempää.

"Kas männyn latvassa oksien alla —"

SA-kuva

"— on pesä pienuinen soturilla"

HIENO MAALI!

Tuskin Fossi oli saanut kaukoputken kohdalleen, kun tekstiä alkoi tulla!

Marssikolonna, arviolta komppania, seiso huoltotiellä juuri siinä polun risteyksessä, jossa me molemmat tiesimme olevan sekä tykistön että heitinjoukkueen lasketun maalin. Ja heitinjoukkueen asemat olivat aivan harjanteen alla vain parinsadan metrin päässä!

— Käsky *Häklille* (kranaatinheitinjoukkueen johtaja): Maalin alkupää risteyksessä ja

"Fossi", everstiluutnantti *Alfons Järvi*

siitä Sekeeseen päin. Molemmilla joukkueilla tulta ja rustosti!

Mahanalus jalkoja täynnä painelin tuliasemaan. Matkalla muistin, että käytössämme oli oman lisäksi reservipataljoonan heitinjoukkue luutnantti *Lauri Häklille* alistettuna. Näytin kartalta Häklille maalin ja Lasse oli niinkuin hänen joukkueensakin ammatimiehiä alallaan.

— Pannaan nyt aluksi niille kaksi peitetä ja hajoitetaan sitten vähän reunoille.

Oli vain sekuntien asia, kun korohorit alkoivat haukahlalla.

Tuli kiire takaisin Silmään nähdäkseni, miten osuvat.

Jo kaukaa kuului puusta Fossin menoaminen! Hyvä että pysyi puussa! Kun vihdoin pääsin — minäkin — vilkaisuun maali-alueella, oli se sankan savun ja pölypilven peitossa. Iskemät nostivat ilmoille paksusta nokikerroksesta läpätunkemattoman verhon ja saatoimme vain sen läpi näkyvistä leimahduksista ja kuuluvista räjähdyksistä päätellä, mikä helvetti siellä oli irrallaan.

No, tietysti nousi melkoinen haloo niistäkin ammuskulutuksista, mutta torut unohutuivat, kun "Korvan", kuunteluaseman pitkä vihollisraportti tuli päivää tai paria myöhemmin.

Sanatarkasti en sitä enää muista, mutta venäläinen komppanianpäällikkö *Petrov* — sama jonka olisi pitänyt sammuttaa meidän syyttämämme Suurlahden palo — kertoi jollekin upseeristävälleen, ilmeisesti esikuntaan, että nyt hän joutuu sota-oikeuteen, koska ei ollut ajoissa huomannut, että me syytelimme hänen päältä tukkasajoja tuleen. Edelleen hän kertoi, montako miestä oli sammutuspuuhissa menettänyt: savun sekaan ammuttu k- ja heitintuli oli aiheuttanut hänelle valtavat tappiot. Keskustelutoveri lohdutteli ja sanoi, että paljon hullummin kävi täydennysmieskomppanialle, joka Sekeestä oli lähetetty pataljoonan esikunnan avuksi sammutustöihin. Komppanianpäällikkö oli mennyt komentopaikkaan käskynjaolle ja komppania odotti tiellä. Suomalaiset näkivät sen, kun suojaava metsä olikin pahoin palanut. Siinä oli mennyt lähes koko komppania, melkein viimeistä miestä myöten! Kaatuneita korjattiin vieläkin nokisesta maastosta.

ALKAAKO HYÖKKÄYS?

Ja sitten tuli päivä, jolloin tähyistäjä kertoi, että Sekeen asemalle oli tullut juna, joka ei ollutkaan tavannukaisen päivän aikataulun mukainen: siitä purettiin miehiä ja kalustoa.

Mentiin katsomaan ja niinhän asia oli. Oliko kysymyksessä vaihto ja mihin suuntaan kuljetukset suuntautuisivat?

Rivistö lähti liikkeelle ja jännitys kohosi korkealle. Eivät käännä länteen, meidän eteemme, vaan jatkavat etelään — siis Maaselän suuntaan! Laskettiin yksiköitä, kuormia ja tykkejä.

Kohta savusi uusi juna rata-pihalla ja sama toistui. Tieto oli meiltä jo lähtenyt rykmenttiin.

Kenraalimajuri E. Vihma (oik.) antaa Ihantalassa käskyä II/JR 12:n komentajalle everstilutnantti A. G. Airimolle

SA-kuva

Siitä tuli vilkas päivä! Yhä uusia junia, uusia rivistöjä miehiä, autoja, tykkejä ja siten panssareita! Onneksi oli jo pohjolan valoisa aika!

Iltaan mennessä olimme varmoja siitä, että vihollinen valmisteli hyökkäystä. Odotimme vain, kääntyisikö jonkun uuden junan tuoma rivistö meidän tiellemme.

Seuraavat päivät saivat jo naamat todella vakaviksi, sillä yhä uusia junia ja uusia rivistöjä tuli asemalle. Yksiköt marssivat etelään. Silmässä kävi korkeita herroja ja raporttien kasvavat numerot kertoivat, että tulossa on tavallista vakavampi yritys.

Ryhdyttiin vastatoimiin. Tietenkin JR 5 ja 3. eli Sininen Prikaati, Erillisosasto, JR 101 ja ennen muuta tykistö saivat tiedot tähyistyhavainnoista. Tykistöä keskitettiin siten että mahdollisimman monilla putkilla ylletäisiin Krivin suuntaan.

Siitä tuli mahtava rytinä, joka kesti monta päivää. Operaatio kuului osana siihen suureen "liejuhyökkäykseen", jonka vihollinen sinä keväänä kehitti aina Syväriltä ylös Maaselkään saakka. Itä-Karjalan tiestö oli silloin pohjaton ja vihollinen ehkä laski, ettei

se kestäisi raskaan kaluston siirtoja ja huoltoa.

Mutta vaikka asemat aluksi taipuivatkin ankaran paineen vuoksi, oli etulinja taistelujen päätyttyä meidän hallussamme.

Päivittäiset Päämajan uutiset kertoivat noista taisteluista. Moni silloisten uutisten kuuntelija saattoi epäillä Päämajan antamien vihollistappioiden määriä, mutta ne olivat oikeita.

Silmän toiminnasta on Pii-kin tie -kirjassa joku asioista täysin tietämätön mennyt kertomaan satuja. Oli vain niin, että arvokasta havaintopaikkaa oli suojeltava, jos mieli käyttää sitä hyödyksi vastakin. Oli ihme, ettei sen sijainti ollut paljastunut vihollistähystykselle. Vain tiukka asiattomien poissapitäminen maiseimia katselemasta oli auttanut.

Kun aikanaan lähdimme Suurlahdesta veimme Silmän ja Korvan välineet mukana. Sattuneesta syystä niiden täystehoiseen käyttöön ei juuri tullut tilaisuutta ennen kuin Ihantalassa heinäkuussa 1944.

•IHANTALASSA

Olimme Kavantsaarelta Ihantalaan johtavan tien varressa

divisioonien saamalla Ihantalanjärven pohjoispuolella, sen ja Ämmävuoren välissä.

Ämmävuori houkutteli, mutta aivan sattumalta osuin komentopaikan lähellä olevalle korkealle Kaatiovuorelle. Sen kallioisella huipulla kasvoi vain muutama puu, mutta niiden tutkiminen maksoi vain: puusta näki selustaan aina Talin asemalle saakka ja sieltä johti Portinhoikan kautta maantie Ihantalaan.

Sitä tietä niiden täytyisi tulla, jos tulevat.

Nyt oli jo kokemusta. Kaatiovuori rauhoitettiin ja Silmästä vedettiin suora tapsi komentopaikkaan vuoren kuppeella olevaan korsiin.

Ja vielä kerran toistui Sekeen tapaus! Talin asemalta solui pohjoiseen yhtämittäinen vihollisrivistö, jonka katkaisivat vain tykkien ja panssarien kolonnat. Ja taas kerran meni asiasta tieto.

Ihantalan puolustuksesta vastaavan 6.Divisioonan komentaja kenraalimajuri *Vihma* ja hänen esikuntapäällikkönsä kävivät Kaatiovuorella ja saattoivat omin silmin todeta, mitä tulossa oli.

Valtavat materiaalikeskitykset kertoivat, että nyt yritettäisiin avata Ihantalan lukkoa. Kun liikenne tiellä oli päättynyt, voitiin nähdä tykkipattereita, joita vihollinen ei edes yrittänyt naamioida.

Sitten Ihantalaan keskitettiin tykistöä ja rynnäkkötykkejä. Aavistettiin myrskyn puhkeaminen.

Ilta-auringon painuessa mailleen sai meidänkin patterinpäällikkömme luvan ampua. Pienin järjestelyin hän johti tulta Silmästä ja patteriston tuli-isku osui nappiin. Kun savu oli hieman hälvennyt, näkyi tiellä kumollaan oleva tykki, metsä paloi ja sen suojiin tykkien taakse pinotut ammuksot räjähtelivät.

Porilainen oppikoulun rehtori oli siinä hieman niistänyt vihollisen kärkeä! Mutta olihan heillä niitä, tappovehkeitä.

Ja kuitenkin: mekin olimme muiden tavoin tehneet vähäisen osuutemme.

Ja Ihantala kesti. □

PERVITIINI- partio

● *Pervitiini, desoksiefedriini, oli saksalaisten käyttämä erittäin voimakas piristysaine, joka sai loppuun nääntyneenkin soturin muutamaksi tunniksi kiihkeään toimintaan.*

● *Moninkertainen yliannostus aiheutti luonnollisesti hengenvaarallisen sekavuustilan, josta vain fyysisesti erittäin vahva mies selvisi.*

● *Kaukopartiomies kertoo tässä viimeisestä partiomatkastaan, jonka aikana inhimillisen kestäkyvyn normaalit rajat oli monta kertaa pakko ylittää.*

● *Kertomus liikkuu toden ja harhakuvien rajamailla — yksityiskohtainen totuus jää iäksi Pohjois-Vienan erämaiden hämärään...*

Joko ovat kannassa?

SA-kuva

KIRJOITAN TÄSSÄ KAUKOPARTIOMATKASTANI, jonka tein talvella 1944 Kantalahden maisemiin. Se oli sitä aikaa, kun venäläiset operoivat Alakurtin lohkon motitusta.

Päämaja oli saanut jostakin vihiä, että vihollisella oli jotain erikoista tekeillä Kantalahdesta Alakurttiin tulevan rautatien pohjoispuolella. Minä olin Päämajan Tiedustelupataljoonan neljännessä

komppaniassa, jonka partiointialueena oli juuri tämä pohjoisin alue. Komppaniamme oli myös tunnettu nimellä "Osasto Paatsalo". Päämajasta käskettiin kapteeni Paatsalolle, että tämä lähettäisi pojat katsomaan, mitä siellä oli oikein tekeillä.

Olin tullut Osasto Paatsaloon muistaakseni jo kesällä 1942 ja näinollen olin jo ollut mukana monenlaisilla matkoilla. Pidin itseäni jonkinlai-

sena hiihtäjänä, jonka seikan perusteella olin päässyt tähän kaukopartioporukkaan, mutta erikoisesti tätä talvea varten oli harjoiteltu tosissaan.

Olin noin viikkoa aiemmin tullut partiosta ja aikonut lähteä lomille, kun luutnantti Norri kysyi, olisinko halukas lähtemään mukaan — olisi varmaan tulossa sellainen kipaikka reisu.

Tämä oli ensimmäinen kerta, kun Norri pyysi minua par-

tiionsa ja koska toiset pojat olivat häntä minulle kehuneet, minä lupauduin ja jätin loma-reissuni toiseen kertaan.

KOHITESSA ON KUUMAT PAIKAT

OLIMME HIIHTÄNEET yli kaksi vuorokautta pieniä pyssäksiä lukuunottamatta ja olimme nyt saapumassa kohteeseemme. Oli 18. päivä

maaliskuuta 1944 noin kello 10, päivä oli aurinkoinen ja pakkasta noin 15 astetta.

Saavuimme Kaitatunturin puurajalle. Edessä avautui mahtavana näkymänä ylöspäin noin kaksi kilometriä paljasta tunturin rinnettä. Pituutta tällä tunturilla piti olla kymmenen kilometriä. Minusta tunturilla olo oli aina mahtava elämys — varmaan siksi, että olin kotoisin tasaisesta Varsinais-Suomesta.

Partion johtaja luutnantti Norri pysäytti hiihdon, piti pienen tilanneselostuksen ja antoi käskyn:

— Partio jää vänrikki Rytkösen johdolla tähän metsän suojaan ja asettaa varmistuksen. Siellä kuusten suoja voi pitää jotain pientä tulta, että saatte kiehauttaa saikat.

tie olikin ollut, noin 3 kilometriä huipulta.

Tein poikien kanssa pienen nuotion ja lisäilin lunta pakkisiin. Mieltäni painoi tämä reissu. Illalla, kun oli ylitetty vihollisen varmistuslatu, oli pienen matkaa hiihdelyämme kuulunut laukaus ja kun nousimme tätä tunturia ylös, oli lentokone lentänyt ylitsemme. Oli varmaankin varmempaa, että tästä tulisi hyvin pian lähtö.

Lisäillessäni puita nuotioon ja lunta pakkisiin päätin, että nyt oli hyvä aika voidella myös sukset.

Kun saikkavesi alkoi porreilla epäilykseni toteutuivat: kaksi vartiomiestä, jotka olivat noin 400 metrin päässä tulosuunnassa, avasivat konepistoolitulen. Kohta vihollisen

teli kuitenkin joukkueen veran lumipukuisia hiihtäjiä — vanjoja! Matkaa oli vielä niin pitkälti, ettei kannattanut ryhtyä ampumaan.

Hiihdin taas katsomaan Rytköstä ja siellä olikin irtautuminen täydessä käynnissä. Tulin takaisin aukean laitaan ja kehotin yhtä radistia tulemaan mukaani. Nyt oli tunturilta tuleva sakkii lisääntynyt, sillä pari—kolmesataa metriä länteen päin lasketteli toinen joukkueen vahvuinen osasto, selvänä tarkoituksenaan motittaa meidät.

Joukkue, joka hiihti meitä kohti, oli nyt noin puolentoistasadan metrin päässä, joten avasimme sitä vastaan tullen. Se teki aika tavalla rauhoittavan vaikutuksen — en tiedä osuiko, mutta ei ainakaan ol-

Minulla oli latumiinoja reppussani ja Rytkönen antoikin käskyn miinoittaa. Pyysin poikia ampumaan tarkasti, että olisin saanut tilaisuuden miinan laittoon, mutta ei siitä ollut apua. Oli pakko hiihtää niin paljon eteenpäin, että sain kiinni sellaisen pojan, jolla oli kivääri. Otin hyvän tuen, am-

Autiokämpällä

Minä menen *Helpin* ja *Väläkankaan* kanssa tuonne tunturin huipulle tähyttämään, siellä kun pitäisi kulkea tie. — Jos teille tulee tästä äkkilähtö, kokoونnumme tämän Kaitatunturin länsipäässä ja seuraava etappi on Koutamotunturin länsirinne, jossa luutnantti *Ilmari Honkanen* partioineen on meitä vastassa.

Näin haastoi luutnantti Heikki Norri ja lähti kipumaan kohti huippua. Siellä se

puolelta vastattiin ja koska he ampuivat räjähtävillä, tuntui siltä, että niitä oli joka puolella.

Vänrikki Rytkönen komenteli aseisiin, mutta kyllä hätäisemmät lähtivät viilettämään kohti länttä ja se oli minunkin mielestäni meidän pelastuksemme, sillä näin meille jäi tie auki.

Menin aukean reunaan katsomaan — ajattelin lähinnä Norria ja poikia. Sieltä lasket-

lut enää tulijoita emmekä me jääneet odottamaan.

Pojat huusivat, että irrotaudutaan ja joku hätäisempi huusi jo, että ollaan motissa. Minun muistini mukaan tämä taistelu siinä leiripaikalla kesti noin kymmenen minuuttia. Sen jälkeen me vetäydyimme ja ammuimme hiihtäessämme, mutta kun etenimme jonnossa, ryssä uskalsi tulla niin lähelle ettei aina ollut väliä kuin kaksikymmentä metriä.

muin pojan lippaan tyhjäksi ja rauhoittuihan se tilanne.

Tunturilta lasketteli se toinen joukkue ihan kohti, mutta eivät tulleet ihan kiinni saakka.

Olimme tulleet muutaman sata metriä leiripaikalta. Ammuttiin paljon puolin ja toisinkin, mutta meistä ei kukaan edes haavoittunut. Kunpa nyt vielä ehdittäisiin pois ennen kuin motti sulkeutuu eikä vain kukaan jäisi porukasta!

Rytkönen huuteli edelleen minua laittamaan miinoja ladulle. Asensin vielä pari miinaa, mutta kun vanjat vain näkyivät kiertävän miinani hiihdin minäkin eteenpäin ja esitin, että nyt oli vain lisättävä vauhtia — muu ei auttanut! Pojat olivat kuitenkin sitä mieltä, että kun on umpea ja suksi painuu polvea myöden, ei kukaan jaksava avata latua tätä nopeammin. Parin miehen pitäisi viivyttaa perässä. Taisin silloin vähän kimpaantua ja totesin perässä olevan ainakin komppanian vihollisia — ei niitä pari miestä saa pysähtymään!

— Menepä sitten itse eteen! sanoi joku poika minulle.

Menin ja menin sillä mielellä, että nyt tulee latua. Vauhti myös parani.

Jonkin matkaa kärjessä hiihdettyäni huomasin, että paikat alkavat vapista ja on heikko olo. Takana ammunta vain jatkui ja pojat vaativat lisää vauhtia.

Yritin kaikkeni.

Oli jo iltapäivä ja siinä leirillä ollessa ei ollut tullut vielä syödyksi. Nyt oli jo taas pari tuntia ponnisteltu — aamulla olin syönyt vain pienen vanikkavoileivän.

PERVITIINIÄ

MINULLA OLI hallussani koko partion pervitiiniannos. Ajattelin ensin ottavani yhden, mutta kun minulla oli aina ollut kielteinen asenne koko ainetta kohtaan, päätin että jätän vielä ottamatta.

Olo tuntui kuitenkin yhä heikommalta enkä enää oikein jaksanut hiihtää tarpeeksi kovaa. Heikotti.

Joku pojista huusikin:

— Älähän Aimo nuku!

Nyt oli päätös valmis! Tabletit olivat rintataskussani. Yritin käsiini kädessäni ottaa yhden, mutta kuinka ollakaan, käsineeseen oli tarttunut useampi nappi. Vauhtia hiihtämättä pistin suuhuni kaiken mitä olin saanut käteeni — koetin tehdä sen niin etteivät toiset olisi huomanneet.

Eipä tarvinnut pitkää matkaa hiihtää, kun jo olin kuin toinen mies! Kun olisin hiih-

päivänä, on linnuntietä matkaa satakunta kilometriä.

Yritän selvittää ajatukseni päästäkseni selville tilanteestani. Kysymykset risteilevät kuumeisissa aivoissani.

Miksi olen aivan yksin?

Missä ovat muut?

Miten olen tänne tullut?

Selvyyttä ei tullut — vain epämääräinen kauhu hiipi olemukseeni.

Päätin rauhoittua ja vahvis-

ei voi olla, mutta tuo tuolla — se on paljolti Koutamotunturin näköinen. Suunta on lounaaseen, matkaa sinne on noin 10 kilometriä.

Vielä suunta kompassiin ja sitten matkaan! Siellä varmaan pojat jo ovat. Mitenkähän Norri on päässyt — mitenkähän minä olen jäänyt porukasta — olenkohan yöllä nukkunut eivätkä pojat ole huomanneet...

Ylös tunturiin

SA-kuva

tänyt ensimmäisiä kilometrejä! Matka taittui nyt nopeasti ja myrkyt teki tehtävänsä.

Sitten kuitenkin tapahtui jotakin odottamatonta: ympäristö alkoi äkkiä muuttua muotoaan ja ymmärsin tajunnan olevan katoamassa. Viimeinen järjevä ajatukseni oli, että olin tehnyt tämän retken ensimmäisen ja ehkäpä kohtalokkaan virheen...

Minulle on jälkeenpäin kerrottu, että olin tullut sekäpäisenä ympäristölleni vaaralliseksi ja pojat olivat ottaneet minulta konepistoolin lippaan pois. Itse en tiedä tästä vaiheesta mitään.

Seuraava järjevä muistikuvani on tämä:

Seison suksillani Suomen rajaviivalla. Jossakin vaiheessa olen eronnut pojista — vaiko päinvastoin, se ei ole koskaan selvinnyt. Näyttää olevan aamu, mutta en tiedä, minkä päivän aamu — 19. vai 20. vaiko ehkä jokin muu? Tiedän, että Kaitatunturille, josta oli saatu äkkilähtö 18.

tua ryhtymällä syömään — se oli ennenkin auttanut. Sukset vain pois jalasta ja niiden päälle istumaan, reppu ja konepistooli pois selästä. — Olenko pudottanut konepistoolin lippaan? Olkoon — sitä en ryhdy suremaan, ruoka on nyt tärkeintä. Reppu auki vaan!

Reppu on tyhjä.

Ei ruokaa, ei lippaita — ei mitään. Miten tämä on mahdollista?

SUUNTA SUOMEEN

VAIN JONKIN VERRAN MASENTUNEENA laitoin repun selkääni ja samoin konepistoolin, nousin suksilleni ja katsoin ranteessa olevasta kompassistani, missä päin on Suomi. Eihän tässä nyt sentään ole minkäänlaista hätää — luutnantti Honkanen on partionsa kanssa Koutamotunturin luona vastassa! Tämä tunturi tuossa aivan edessä se

Sitten filmi taas katkeaa — jälkeenpäin laskeskelin, että olin syönyt partion koko pervitiiniannoksen — 30 kappaletta pieniä valkoisia tabletteja...

Olen muistavinani tavottoman hyvin, kuinka olen tunturin laella yhdessä muun partion kanssa ja riitelemme olinpaikastamme. Väitän, että tämä on jo Koutamotunturi — tottahan minä tämän tunnen monilta retkiltäni! Ja tuolta nousee jo savua — minä lähdenkin sinne Honkasen poikien puheille!

Lähden laskemaan tunturin rinnettä alas — ja tulen taas tajuihini. Olen kaatunut aika pahasti eikä muita näy missään.

Taidatpa nyt, Aimo, nähdä pikku-ukkoja!

Kömmin ylös lumesta ja alan taas katsella ympärilläni.

Mutta — onhan siellä sitenkin nuotioita! Otan lunta käteeni ja painelen sillä silmiäni. Siellä taitavat ollakin saattamassa olleet sakut!

Tuli hyvä olo — ihan kuin olisi jo kotona!

Se oli aika hyvää rinnettä lasketella ja päästelin melko täysillä. Silmistäni alkoi vuotaa vettä — olivatko sitten ilon kyyneleitä vai mitä, mutta näköä ne kuitenkin haittasivat.

Nyt alkaa jo näkyä paremmin — kyllä siellä ovat sakut, koska niitä on noin paljon. Tuohon vain lasken keskelle.

Aloin jo vähän jarrutella, kun tein karmaisevan huomion:

Ne ovatkin ryssiä!

Voi Aimo sinun kanssasi!

Nyt täysi vauhti päälle! Läpi leirin vaan, ei tässä ole mahdollisuutta kääntyä takaiskankaan.

LÄPI VAIN!

OLIN VENÄLÄISPOJILLE niin suuri yllätys, etteivät he tienneet mitä tehdä. Huusivat he kyllä kovasti, mutta sain sellaisen käsityksen, että he kielsivät ampumasta, kun ei ammuttu kuin korkeintaan viisi kertaa. Oli se tilanne — siinä keskellä olevat, joita ensin luulin sakuiksi ja jotka olivat ilman lumipukua, makasivat laavulla ja kun hiihdin läheltä, he vetivät vinkkelitossuja vähän syrjempään pois tieltä! Kyllä kai heidän piti olla sitä tiemiesporukkaa — olivat varmasti ajaneet luutnantti Honkasen miehet pois maisemista ja jääneet itse vähän lepäilemään.

Mahtavatko lähteä seuraamaan, kun minä olen näin huonossa kunnossa? Nyt on pidettävä pää kylmänä! Ensinnäkin on hiihdettävä vain aukeita, jotta hanki kantaa. Silloin olen tasavertaisessa asemassa.

Tuolla oikealla on iso jänkä, hiihdetäänpä sitä. Se kyllä vie liiaksi oikealle eli pohjoiseen, mutta väliäpä sillä. Nyt on pääasia, ettei jää vangiksi — jos ne yleensä lähtevät yrittämään perässä.

On tämäkin sotimista, hiihtää täällä ilman patruunoita — masentavaa ja vaarallista!

Olen nyt hiihtänyt ainakin kahdeksan kilometriä, jänkää riittää vielä noin kaksi kilo-

metriä. Kun pääsen tuonne puskiensa suojaan, niin katsellaan, lähtivätkö seuraamaan.

Ei tarvinnut vartoilla pitkäkään aikaa, kun jängälle hiihti noin ryhmän verran lumipukuisia miehiä. Näin heti vauhdista, että olin saanut perääni kuuluisan Puna-armeijan partisaaniprikaatin hiihtäjiä.

Nyt oli tosi kysymyksessä! Tästä tulisi varmasti elämäni rankin kilpahiihto. Pelko on sellainen olotila, ettei siinä huomaa nälän tunnetta eikä väsymystäkään. Nyt oli hiihdettävä kilpaa levänneiden miesten kanssa — ja vielä Puna-armeijan parhaiden hiihtäjien. Vielä nyt vanhanakin, kun tulee tämä hiihto mieleeni, oikein puistattaa — miten minä jaksoin, sillä sen menon täytyi olla lujaa! Mutta niin sitä vain mentiin.

PELASTAVA LUMIMYRSKY

KYLLÄ HE SAAVUTTIVAT — joskus ei ollut välimatkaa enää sataakaan metriä. Välillä nousiin tunturiin ja taas laskettiin alas. Tunturin

Odotellessa keitetään saikat

SA-kuva

Näkykö mitään?

ylityksissä sain syntymään vähän eroa. Se oli kyllä vaarallista, sillä kaaduttuani olisin ollut varma vanki.

Nyt näkyi edessä taas korkea tunturi, mahtoiko olla Karhutunturi. Ennen sitä oli kuitenkin metsäinen alue, jossa taas sukset vajosivat ja hiihto hidastui. Kun nousin tunturia ylös, oli välimatka supistunut — nyt partisaanit hiihtivät noin kahdenkymmenen metrin päässä enkä saanut eroa lisää vaikka olisin kuinka yrittänyt.

Nousua tuntui olevan aivan loputtomiin. Välillä tuntui jo siltä, että pojat löivät jo sukseen kantoihin — hiihdettiin täysin kanta kannassa.

Kun pääsin tunturin laelle olin taas saanut noin sadan metrin keulan.

Oli alkanut sataa terävää jääkidettä eikä tahtonut saada pidetyksi silmiään auki. Oli alkanut tuiskuta jo kun nousimme tunturiin ja nyt alkoi todella pyryttää — lumi lensi niin, ettei eteensä nähnyt, ei paria metriä enempää.

Katsoin kompassiini ja suuntani oli kohti pohjoista.

Tein vähän kaartamalla täyskäännöksen ja aloin sitten hiihtää kohti pohjoista. Oli hirveää hiihtää — myrsky puhalsi niin voimakkaasti, että tuntui kuin hiihtäisi ilman vaatteita. Mutta eteenpäin oli mentävä — tämä myrsky oli minun pelastukseni!

Olin hiihtänyt jo tunnin verran lumimyrskyssä. Tunturi ei vain loppunut ja nyt alkoi tulla jo pimeyskin. Taisin kompuroida koko yön sieltä tunturilta alas, koska aamulla oli koko mahtava tunturi takana. Jos se oli Karhutunturi se oli yli viisisataa metriä korkea.

LUONTAIS-TALOUTTA

USKOIN, ETTÄ PARTISAANIT olivat varmasti jättäneet minut rauhaan. Se tuntui mukavalta — mieleen tuli sellainenkin ajatus, että tässä onkin sellainen menijä, ettei sitä niin vain hiihtäen kiinni oteta!

Olin hiihtänyt koko päivän kohti länttä. Nyt olin sakeassa kuusikossa ja päätin tehdä nuotion. Kun kaikki oli valmista keitin teetä. Kun olin juonut pakillisen kuumaa teetä potkin kuopan lumeen, laitoin turkkiliivini ylleni ja painauduin lumikuoppaan "kieppiin".

Päivä oli jo pitkällä kun heräsin. Olin kuolemanväsynyt, mutta kuitenkin päätin lähteä jatkamaan matkaani. Hiihto oli kuin tervanjuontia.

Noustessani muutaman tunnin kuluttua tunturin rinnettä huomasin siinä lihavan näköisiä männyn kasvaimia. Poimin niitä pakkini täyteen ja hiihtelin hakemaan nuotiotarpeita. Kun olin näitä männynkasvaimia muutaman tunnin

keittänyt, niin täytyy sanoa, että keitos vastasi enempääkin kuin lautasellista kaurapuroa. Lähtiessäni jatkamaan kohti länttä oli taas hyvä hiihtää. Tuntui siltä, että taas sitä jaksoi ja niin päätinkin hiihtää koko yön, koska oli kuutamo ja niin turkasen kylmää.

Aamuyöstä kuu meni piiloon ja niin minäkin päätin pieneksi aikaa ruveta lepäämään. Siinä oli niin kiva kaatunut kuusi, johon oli hyvä tehdä nuotio. Olin saanut veden kiehumaan ja harmittelin, etten ollut ottanut niitä mäännykasvaimia enemminkin. Nyt täytyi laittaa vain viimeiset saikat.

UUSIA HARHAKUVIA

KUN OLIN SAIKAT JUONUT ja lisännyt puuta nuotioon aloin nukkua. Ei sitä unta tarvinnut maanitella. — Mikä lie hörhiläinen saanut uniini ahman, jonka jäljet olin päivällä nähnyt ja jota olin jopa kureillani pienen matkaa seurannutkin. Siinä se nyt hiipi ja hiipi, kiilusilmä, aina lähemmäksi. Kyllähän minä itseäni rauhoittelin, ettei se ihmisen päälle tule, mutta pelkäsin silti, että se saattaisi sitenkin tulla — minullahan ei ollut asetta.

Kun ahma oli juuri hyppäämässä siitä puunrungolta niskaani otin veitsen tupestani ja löin sitä niin paljon kuin ikinä jaksoin! Siihen heräsin ja huomasiin lyöneeni käteni siihen puunruntoon niin lujasti, että rantessa oleva kompassi oli hajonnut.

Vihaisena nousin ylös ja lähdin hiihtämään. Hiihdin koko päivän tekemättä min-

käänlaista nuotiota. Suuntana koetin pitää länttä.

Olin taas nousemassa tunturia ylös kun voimat loppuivat ja vaivuin istumaan hangelle. Tietysti olin heti unessa ja koska oli kylmä, tuli taas uni-kuva mukaan.

Hyvä ystäväni *Matti Olli* siinä seisoj ja sanoi:

— Kuule, Aimo, tule tänne kuusen juurelle, täällä on lämmin!

Kun konepistooli otti kiinni kuusen oksiin kehotti *Matti* ottamaan sen pois selästä. Se oli sellainen kuusi, joita tunturilla joskus kasvaa — kolme—neljä metriä korkea ja parin metrin oksat.

Kun olimme jonkin aikaa maanneet, päätti *Olli*, että nyt lähdetään jatkamaan matkaa. Näin tehtiinkin.

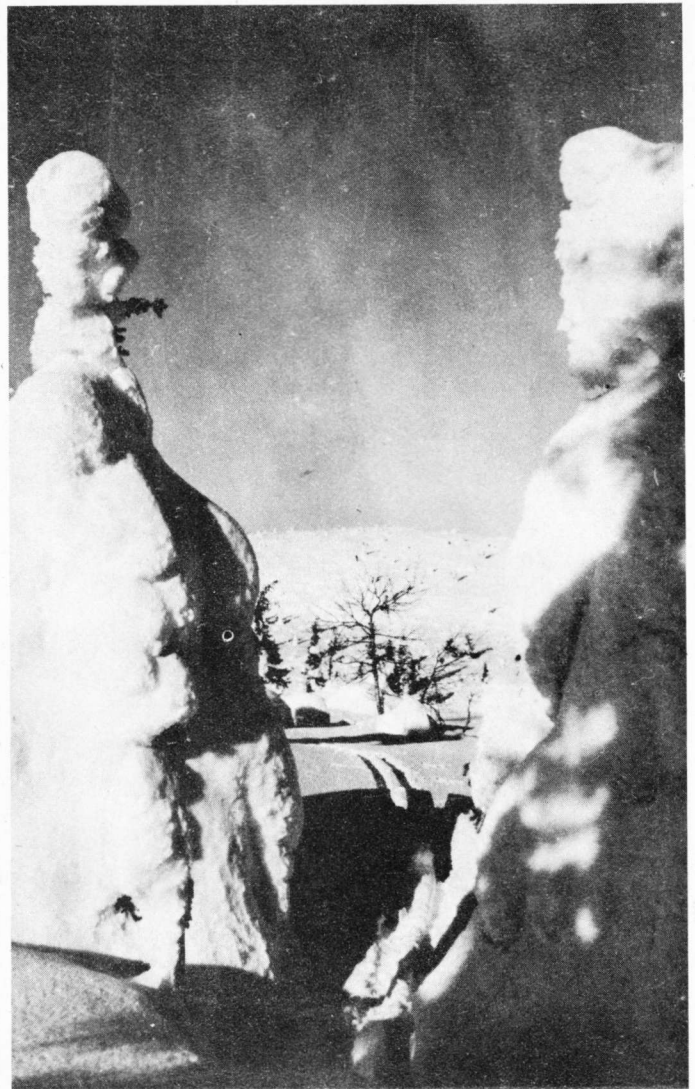
Herättyäni huomasin hiihteleväni yksin ja ilman asetta ja reppua. Ne olivat jääneet sinne kuuseen. Tein päätöksen, etten enää voi ruveta istumaan — nyt ei ollut enää edes pakkaa! En voinut edes keittää vettä, oli vaan hiihdettävä.

Hiihdin sen päivän ja seuraavan yön. Seuraavana aamupäivänä, kun hiihtelin pientä myötätelä alas, huomasin että edessä oli asunto. Luulin taas näkeväni unta, sillä olin kuolemanväsynyt, puolittiedoton.

PALAVASSA KÄMPÄSSÄ

SE OLIKIN JONKIN YHTIÖN TUKKISAVOTTA. Ovet olivat auki ja menin sisälle, otin nurkasta puita ja tein nuotion keskelle lattiaa — näin sekaisessa kunnossa olin. Hyllyltä löysin peltimukin, jossa aloin sulattaa lunta. Saatua veden kuumaksi ja juotua sen laitoin mukin yölle ni ja asetuin lattialle valkean viereen makaamaan.

Nuotio kasvoi lattialla ja minä siirryin vähitellen kauemmaksi. Kohta oli koko talo tulella ja minä vain siirsin itseäni vähän kerrallaan kauemmaksi. Ei tullut nukku misesta mitään. Lopuksi kämpä romahti. Kun se oli kokonaan palanut, menin saunalle ja tein valkean sen pe-

Siitä on hiihdetty!

sään. Poltin siellä muutaman pesällisen puita ja luultavasti olin vähän selvinnyt, koska ymmärsin ihmetellä, etten ollut polttanut itseäni.

Kun sauna oli lämmin menin lauteille nukkumaan ja nukuin niin kauan kuin tuli vilu. Sitten siirryin maata saunan pesään ja siinä makasin vielä pitkälti seuraavaan päivään. Luulen levänneeni ainakin vuorokauden.

Sitten taas matkaan. Ensin hiihto sujui vaivattomasti, mutta kun tuli iltahämärä, olin lopullisesti täysin sekaisin. Näin kai pohjantähden, luulin sitä ihmisasunnon valoksi ja aloin hiihtää tätä valoa kohti. Koko yön yritin pohjantähteä kiinni.

Aamulla päivän valjettua löysin hiihtoladun, ja koska suunta tuntui oikealta lähdin hiihtämään sitä pitkin. Tässä

vaiheessa huomasin, että toisessa kädessäni olivat sormet aivan kovat — ne olivat jäässä! Sain ne kuitenkin sulaksi lumella hankaamalla.

Hiihto jatkui enää hyvin vaivalloisesti puoliksi tiedottomuuden tilassa — kun vielä pakkaneenkin puri.

Sitten näkyi edessä piikki-lankaesteitä ja korsuja.

Sen täytyi olla saksalaisten kenttäpartio! Voi hyvänen aika, kuinka taas tuli hyvä olo! Kun nyt vielä jaksaisi pienen matkan! Edessä oli leveä tie, jolle aurauksen jälkeen oli satanut noin viiden sentin lumikerros.

Koetin huutaa saksalaisille, mutta kukaan ei vastannut. Ei auttanut muu kuin ottaa sukset pois jalasta. Oli mukava vaihteeksi kävellä.

Siinä oli jonkinlainen piikkilankaratsu porttina.

— Siitä vain portti auki! minä sanoin oikein ääneen, sillä olin jo oppinut puhumaan yksikseni.

Olin ottanut kymmenkunta askelta, kun vasemman jalan alla laukesi miina.

Kaaduin onnekseni pois tieltä, joka siis oli miinoitettu, ja olin vyötäisiä myöden lumessa.

Olin törmännyt saksalaisten hylkäämään miinoitettuun tukikohtaan.

JALKA MENI

ALOIN TARKASTELLA JALKAA, joka oli kovin pahan näköinen: luut törröttivät ja lihakset olivat kuin riiviraudalla revityt. Syyttelin itseäni varomattomuudesta. Tein kuitenkin päätöksen, että konttaan lähimpään korsuun, koska pelkäsin paleltuvani paikalleni, sillä pakkanen tuntui kipakalta.

Korsu oli noin sadan metrin päässä. En tiedä, kauanko ryömin ennen kuin olin korsun ovella. Ovi oli oikealta aukeava ja minulla oli suksisauva vasemmassa kädessäni. Oikealla kädelläni tempasin oven auki.

Kun se oli avautunut noin kymmenen senttiä, oli seurauksena valtava leimahdus — se oli niin kirkas, ettei sitä pysty kuvailemaan.

Koko maailma tuntui hajoavan.

Heräsin noin kolmekymmentä metriä korsusta metrin syvyisessä lumimontussa. Vasemmassa kädessäni oli vielä suksisauva ja oikeassa oven kädensija, jossa oli kiinni yksi ovesta irronnut lauta. Kuopan reunalla oli kankainen tyhjä sokerisäkki.

En tiedä, miten kauan olin ollut tajuttomana. Aloin tarkastella tilannetta. Silmiä karvasteli, erikoisesti vasenta, päässä oli ihmeellinen suhina, housuista oli lähtenyt koko takapuoli, vasemman jalan hiihtokengästä ei ollut jäljellä kuin joitakin nauhoja.

Otin ihopaidastani etupuolen, jolla tukkosin jalkani ja päälle laitoin oikeasta jalasta sukan.

Matkanteko oli nyt lopussa.

Nyt oli vain saatava tämä oleminen mahdollisimman siedettäväksi. Tein tulen polvien väliin, sellaisen pienen kynsitulen. Veistelín lastuja irronneesta laudasta ja otin lunta kuopan sisältä. Muuten koko ympärys oli soran ja mullan mustuttama. Saksalaisten myöhemmin kertoman mukaan korsussa oli ollut 13,4 kilon panos.

Sulattelin lunta mukissani ja samalla manailin itseäni —

kuopan peitoksi. Olin heti unessa.

Nyt näin varmaan parhaan uneni koko matkalla: minut vietiin lentokoneella Loimaan sairaalaan ja siellä tutut sairaanhoitajat kantoivat ruokaa eteeni. Minä söin ja söin!

Heräsin hirvittävään silmien kirvelyyn. Välillä saattoin vain vähän nukkua ja aina vain silmiä särki.

Alkoi tulla pimeää. Heräsin yön aikana monta kertaa ja

Sallan suunnan maisemia

SA-kuva

kuinka tyhmä olinkaan ollut! Nyt ei enää ollut minkäänlaisia mahdollisuuksia — tässä Aimo oli korppien ruokana! Ei ollut enää vähääkään toivoa ja suomalainen kaukopartiomies itki — itki niin, että jostakin tunturilta kaiku vastasi. Mutta se helpotti — se särki jonkin patoutuman, joka oli päässyt pesiytymään sisälle.

Vähitellen sain veteni kiehumaan. Se oli hyvänmakuisista vettä — tuskin koskaan on vesi maistunut niin hyvältä.

Kuukkelikin oli lentänyt katsomaan ja ihmettelemään. Sanotaan, että kuukkelin on Lapin pyhä lintu. Toiset väittävät taas sitä vain jätkän kaveriksi.

Tuntui kylmältä istua paljaan maan päällä. Niinpä laitoin lopun laudanpätjän aleni. Sokerisäkistä repäisin syrjän auki ja asetin säkin

aina olin saavinani ruokaa. Yhä kiduttavammalta tuntui herääminen, kun huomasi aina vain istuvansa samassa kuopassa.

Yö oli pitkä.

Viimein tuli valoisaa, mutta siitä ei ollut paljoakaan iloa, sillä olin niin heikko, etten jaksanut edes pitää silmiäni auki. En tiennyt enää mitään päivistä enkä öistä — näin vain unta, kuinka minua vietiin pois tästä iljettävästä kuopasta ja tuotiin ruokaa — ruokaa —

VIIMEINEN MAHDOLLISUUS

ÄKKIÄ KUULUI LAUKAUS — ja kohta toinenkin! Otin esille löytämäni saksalaisen polkumiinan, sillä olin päättänyt, että ryssä ei vie minua elävänä...

— Tuokaa ahkio! huusi joku.

— Sehän on suomea! totesin. — Ketä siellä on — tulkaa auttamaan...

— Emme voi tehdä sinun suhteesi mitään, vastasivat suomalaisen partion pojat, jotka olivat törmänneet miinoitteeseen kuten minäkin. — Meidän oma ylikersanttimme meni miinaan ja me viemme hänet ensin pois.

Yritin selittää, että minä olen kuolemaisillani ja että minua on autettava ensin.

— Kun pääsemme porukan luo, lähetämme heti jonkun sinua hakemaan, vastasivat pojat — ja häipyivät ahkioineen...

Kaikki romahti vielä kerran — mahtavatko puhua kenellekään mitään, antavat minun kuolla tänne säästääkseen omia vaivojaan...

milla — ja siinä makasi kuukkeli. Lapin pyhä lintu! Ihme oli tapahtunut!

Suksisauvalla vetäen sain sen käsiini, revin siitä enimmäkseen höyhenet ja aloin syödä. Luulin, etten olisi saanut sitä syödyksi raakana, mutta se oli hyvää — aivan yllätyin.

Nyt oli hyvä olla — vain nukutti. Olin jälleen unikuivien keskellä enkä tänäkään

Tunturilta näkyy kauas

SA-kuva

Vai oliko heitä ollutkaan — jospa olin taas vain nähnyt uutta...

Nyt olin varma menehtymisestääni. Paneuduin kuoppaani ja yritin rukoilla — siunasin itseni, kuten äiti oli lapsena opettanut. Vedin säkin päälleni ja nukuin, nukuin...

Päivistä ja öistä ei enää ollut tietoa eikä väliä. Nukuin ja heräsin taas hirvittäväan nälkään.

Eräässä vaiheessa olin vähän paremmassa kunnossa ja pääsin istumaan kuopassani. Tässä asennossa näin vähän ympärilleni.

Kuukkeli oli lentänyt jo noin metrin päähän. Otin äärimmäisen varovasti suksisauvan ja nostin sen sentti sentiltä hiljaa koholle peläten joka hetki, että lintu lentäisi tienensä. Sitten löin koko kurjan olemukseni viimeisillä voi-

päivänä tiedä tarkoin unen ja todellisuuden rajaa. Luultavasti olin päiviä tajuttomana.

Sitten — lentokoneen ääni! Äkkiä säkki pois päältä! Pistin karvalakin suksisauvan päähän ja yritin sitä vähän heiluttaaakin.

Ja lentäjä huomasi minut — vaaputti konettaan, jonka nyt tunsin saksalaiseksi tiedustelukoneeksi. Se alkoi kierrellä yläpuolellani, koukkasi ja lähiti sitten kohden kenttää. Jälkeenpäin kuulin, että partiomme johtaja luutnantti Norri oli sen tilannut päästyään monien sekavien vaiheiden jälkeen kotiin ja huomattuaan Hietailan ja minun jääneen matkalle.

Lentokoneen ilmestymisen olisi tietenkin pitänyt herättää minussa uutta toivoa. Näin ei kuitenkaan tapahtunut — olin aivan liian lopussa enkä jaksanut enää uskoa mihinkään.

Varmaankin nukahdin taas heti kun sain viimeisillä voimillani kiskottua säkin päälleni...

Aikojen perästä heräsin vielä kerran — suomalaisten pitämään kovaan meteliin!

Hihkaisin kaikin voimin. — Kuka siellä on?! Älä liiku mihinkään, me tuleme sinua hakemaan, kunhan saksalaiset pioneerit ensin purkaa kentän. Olet keskellä miinakenttää!

Suomalainen partio oli sitenkin tullut!

Noin tunnin kuluttua he olivat kuoppaani reunalla ja kehottivat minua nousemaan.

Ei ollut minusta nousijaksi — pojat saivat nostaa surkean olemukseni rekeen. — Ihmetelyä riitti:

— Kuinka kauan olet ollut tuossa kuopassa?

— Ainakin viikon...

— Se on ihan sekaisin!

En jaksanut vastata. Hetken päästä huomasin kuitenkin olevani hevosen reessä ja matkalla sairaalaan. Tajunta häipyi taas enkä muista matkasta mitään.

TILINPÄÄTÖS

YÖLLÄ KELLO KAKSI olin päässyt Sallassa olevaan kenttäsairaalaan. Jälkeenpäin olen virallisista asiakirjoista ja omasta sairaskertomuksestani kirjannut seuraavia tosiasioita.

Paikka, jossa makasin säkki peittona lumikuopassa, on noin 50 km Sallasta pohjoiseen. Kaitatunturilta läksimme liikkeelle 18.3. keskipäivällä, Sallan kenttäsairaalaan saavuini 1.4. kello 2. Vaellukseeni oli siis kulunut melkein tasan kaksi viikkoa.

Saapuessani sairaalaan oli sydämeni lyöntitiheys vielä 200 kertaa minuutissa, paino oli 43 kg.

Viimeisen viikon aikana, jonka makasin haavoittuneena lumikuopassa, oli Sallassa mitattu 20—30 pakkasastetta.

Matka, jonka tulin hiihtäneeksi Kaitatunturilta saksalaisten hylättyyn kenttäpartiotukikohtaan kaukaa pohjoisesta kiertäen on kartalta mitattuna noin 400 kilometriä. □

Desantit olivat sodan aikana varsinkin rajaseuduilla yleinen puheenaihe. Harvoin heitä näkyi, mutta silloin olikin aina tosi kysymyksessä.

KAJAANISTA vesitse Sotkamoon matkattaessa tullaan ensin Rehjan selälle ja siitä Rimpilän salmeen, mistä edelleen isolle Nuasjärvelle. Nämä järvet kuuluvat Sotkamon reittiin saaden vetensä Kuhmon Ontosesta ja Sotkamon kirkonkylää ympäröivistä vesistä. Rimpilän salmen pohjoisrannalla sijaitsee Korvanniemen kylä, etelärannalla Korholanmäki.

Rimpilänniemessä seisoo samalla peltoaukeamalla kaksi taloa, Rimpilä ja Rönty. Korholanmäen puolella talot piileksivät metsien suojissa — ainoastaan Rantalalan ja Siirtolan mökit, joista jälkimmäinen oli kotini, tuijottavat rantatörmältä selälle päin.

Näiden rantojen väliin jää järvelle kaksi sankkametsäistä saarta, Iso ja Pieni Tahkosaaari. Pikkusaari on noin puolen kilometrin päässä isommasta Sotkamon suuntaan.

Parisataa metriä pitkä ja satakunta metriä leveä kallioinen Iso Tahkosaaari kätkee sisäänsä metrejä korkean, jättimäisen siirtolohkareen, jonka mannerjäät on sinne aikoinaan jyrännyt. Lapsuudessani tämä iso kivi oli kylän pojille verratton leikkipaikka, koska sen alitse saattoi ryömiä. Syksyisin järvien jäätyessä meillä pojilla oli tapana retkeillä saareen, kummastella kiveä ja ryömiskellä sen alitse. Näissä leikeissä touhutessa tuli tuskin kenenkään mieleen, että kivistämme tulisi myöhemmin sodan mielettömyyden muistomerkki.

Tahko- saaren desantit

ARVO MOILANEN

OUTOJA ILMIÖITÄ

ELETTIIN vuotta neljäkymmentäkaksi, oli huhtikuun puoliväli.

Kevät oli jo pitkällä, aurinko kilotti, sulatti hankia ja jäätä.

Herättiin meilläkin Siirtolassa kerran kauniiseen kevät-aamuun. Aamukahvilla äiti kysyi minulta, olinko kuullut yöllä lentokoneen surinaa. Enhän minä mitään ollut kuullut, seitsentoistavuotias poikani, jolle uni oli makeinta maailmassa. Äiti kuitenkin vakuutti kuunnelleensa koneen ääntä pitkään ja myös ulkosalla majaillut pystykorvamme Taru oli räkyttänyt rivakasti järvelle päin.

Rantalan mökissä heräiltiin niin ikään. Määtän mummu ja hänen jo ikääntynyt tyttärensä Helmi nousivat sängystä ylös.

Jo sydäntalvena Helmi oli sopinut Rimpilän isännän kanssa, että hankiaisen aikaan hänen sopisi pistäytyä Isossa Tahkosaareen polttopuita hakemassa. Ja nytpä Helmi sotaili, että tänä aamuna hän vihdoinkin lykkää kelkan saareen ja korjaa puut, koska on vallan pistämätön keli.

Niinpä päätti siis Helmi

Yöllä oli kuulunut lentokoneen surinaa —

Määttä suistua saareen. Tylsän kirveensä hän päätti kuitenkin ensin käydä terotuttamassa kylällä Huotarin talossa.

Vaan Huotarin ukollapa olikin muuta puuhaa — Määtän kirveitä ei sinä päivänä Huotarissa tahkottu ja sillä hyvä. Ei siis auttanut Helmin muuta kuin ottaa tylsä kirves kauniiseen käteensä ja kelkkailla takaisin mökilleen. Puunhaku-

matka lykkääntyi — ja Helmiltä säästyi henkikulta.

Sillä saaressa oli vierasta väkeä...

Rönnyn talosta järven toiselta rannalta oli huomattu Pienen Tahkosaaren edessä jäällä musta möykky.

Asia tutkittiin oitis; asialle passitettiin talon rintamalta lomalla ollut poika. Hän löysi-kin laskuvarjon ja suksinipun.

Ei suksia ilman miehiä!

Poika palasi kotiinsa hakemaan hevosen, millä ajatteli karrätä sukset jäältä. Tällä reissulla hän äkkäsi saaressa puiden suojassa liikuskelevan lumipukuisen miehen, huomasi meno jäljet ja asia oli selvä: DESANTTEJA SAARESSA!

Rönnyn poika suoritti hälytyksen viranomaisille. Sotilaallinen operaatio käynnistyi.

"KOKO MAAILMA VAVAHTI!"

KYLÄLLÄ ei ollut asiasta mitään hajua.

Olin syömässä äidin kanssa iltasta, kun huomasin ison miesjoukon hiihtämässä jäällä. Kello kävi puolta yhdeksää.

Siinäpä ihmeteltiin ja ällisteltiin ikkunassa, kunnes joukko pysähtyi ja yksi mies lähti tulemaan meille päin. Sotilas tuli pirttiin ja kyseli, ollaanko nähty saaresta mitään liikettä. Äiti mainitsi oisesta lentokoneen äänestä, johon sotilas vastasi, että eipä ihme jos on surissut — sillä saaressa on desantteja!

Mikä uutinen!

Nyt tarkkailtiin tilannetta

silmä kovana eikä ainakaan Siirtolassa uinailtu sinä yönä.

Yön aikana sotilaat olivat motittaneet saaren. Rantavii- vasta ei ollut taisteltu.

Neljältä äiti pukki minut hereille: saaresta kuuluu am- muntaa!

Hyppäsin ylös ja syöksyin pihalle. Totta: saaresta oli täysi rähinä päällä!

Sovittelin juuri pihamaalla suksia jalkaani, kun selällä jy- sähti. Ison Tahkosaaren ylle pöllähti valtava savupatsas.

Tuntui kuin koko maailma olisi vavahtanut! Myöhemmin selvisi, että Tenetin rautatie- siltaan tarkoitettu kasapanos oli räjähtänyt.

Minulle tuli kiire! Pukkasin suksilla törmää alas jäälle ja sivakoin saarta kohti.

Rimpilän talosta ajoi saa- reen hevonen, jonka rekeen nostettiin jotakin. Se oli naa- purikylän mies, joka oli haa- voitunut amunnassa.

Nyt oli hiljaista.

Lähellä saaren rantaa vas- taani hiihti sotilaita, joiden joukossa kolme miestä avo- päin, reput selässä. Nuokohan ovat jääneet jäljelle äskeisestä paukusta?

Tulin saaren rantaan, hiih- din syvemmälle saareen.

Järkytyin.

Iso kivi kohosi paikallaan kuin ennenkin, mutta sen vie- rellä oli kuoleman musta monttu. Henkensä menettä- neiden jäännöksiä oli kaik- kialla hujan hajan. Joku soti- las tuli luokseni ja käski pois- tua. Kysyin montako miestä on kuollut. Hän vastasi löytä- neensä kahdeksan päätä.

POJAT INNOSTUVAT

KIERTELIN saarien välistä kotiin. Muistan, että minulla oli kova kiire kertomaan kylän pojille tapauksesta. Naapuri- mökistä hoputin ylös Mikon, joka suikki vaatteet niskaansa miten sai, Huotarista haettiin mukaan Reino ja Kalle, joilla ei ollut edes suksia, mutta jot- ka urheasti juoksivat rinnalla,

— ja vierasta väkeä oli hypännyt koneesta

kun suuntasimme koko poruk- ka uudelleen Tahkosaarta kohti. Matkalla sovittiin, että jos jotain löydetään, kaikki pi- detään itse. Mielikuvitukselli- set sotasaaliit kangastelivat mielessä...

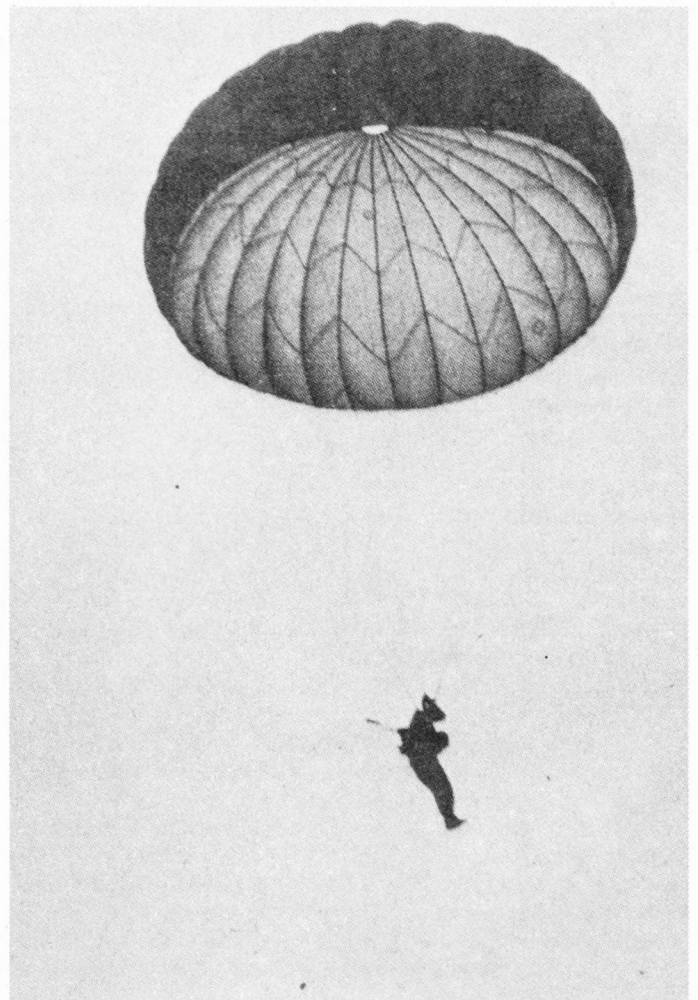
Saari oli suurin piirtein sii- vottu, kun me poikanulikrat aloitimme penkomisen. Soti- laat yrittivät ajella meitä par- haansa mukaan pois, mutta minkäpä he meille mahtoivat.

Hangessa oli paljon reikiä, joista jokainen tutkittiin. Löy- dös oli vaatimaton: muutamia metrejä laskuvarjon narua, ki- väärin patruunoita, samoin konekiväärin. Ainokainen suklaapaketti nautittiin välit- tömästi.

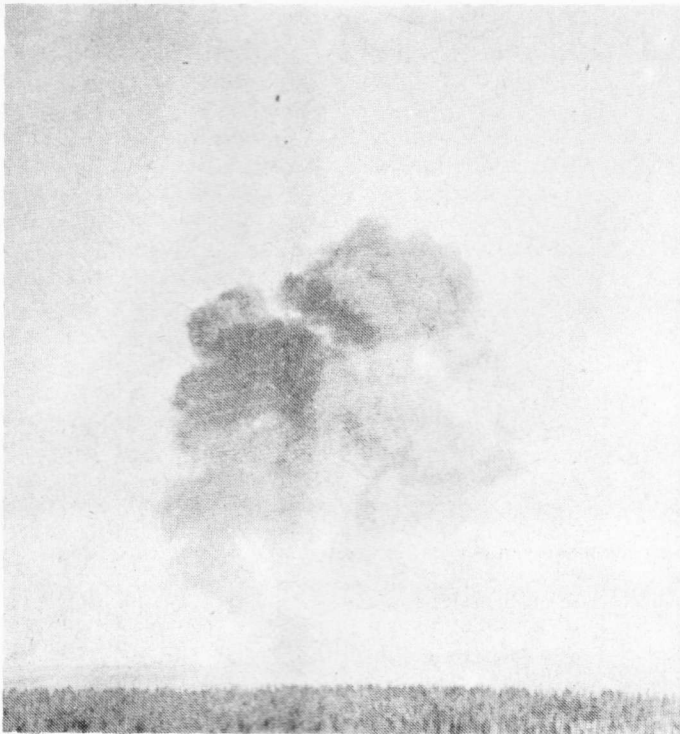
Koko pitkä päivä kaiveltiin saarta, mutta saalis oli laiha. Aseet ja muut mukavat oli korjattu parempaan talteen.

KRANU JÄI SUUTARIKSI

SEURAAVANA PÄIVÄNÄ jatkettiin etsintöjä ja Reino löysi eräästä reiästä raudan, jonka kyljessä oli ruudutusta. Hankea pengottiin lisää ja siinä se oli: KÄSIKRANAAT- TI! Munanmuotoinen ruutu- kylkinen pirulainen!

Desantti, legendaarinen valiosotilas

Saaressa jysähti

Ajattelimme ensin ilmoittaa löydöstämme, mutta sitten päätettiin pitää se itse ja tappaa sillä kesällä kaloja — näyttää Nuasjärven ahvenille taivaan merkit! Niinpä kranu peiteltiin visusti lumella ja painettiin paikka mieleen.

Miten kranu saataisiin saaresta, sitä mietittiin pitkään. Kylälläkään ei sattunut olemaan lomalla yhtään sotapointia, joka olisi saattanut tulla apuun. Tuntemattomille asioita ei tietystikään voinut paljastaa, sillä siitä olisi ollut seurauksena aarteen menetys.

Lopulta pelot voitettiin. Mikko muka tiesi, että kranu on vaarallinen vasta sitten kun ensin nykäistään sokasta, lyödään iskuria ja nakataan, joten tästä ei olisi mitään vaaraa. Olihan le lentänyt kymmeniä metrejä räjähdyspaikalta räjähtämättä itse.

Niinpä sitten eräänä iltana kranu laitettiin Kaken karvareuhkaan ja tuotiin järven yli, piilotettiin erään ladon alle ja oltiin asiasta ihan hissun kiusun.

Kesä tuli ja toi naapurin pojan lomalle. Hänelle kerrottiin kranaatista ja päätettiin lähteä porukalla kalanpyyntiin laituriniemeen. Kiiskille tulisi kiven koloissa kuumat oltavat!

Kranu mulskahti järveen taiteen sääntöjen mukaan. Odotettiin pamausta. Mitään ei tapahtunut. Niin meni sota-saalis menojaan ja samoin Pietarin kalansaalis!

Kylä palasi entiseen rauhaansa. Häly Tahkosaaren tapauksen ympärillä hiljeni, vaikka juttu luistikin. Olihan se ollut ihmeellinen sattumus — kohtalon oikku, inhimillinen erehdys tai mikä sitten lie ollutkaan. Miksi partio oli hypännyt niin kauaksi todellisesta kohteestaan, Nuasjärven länsipäähän, josta Tenetin sillalle oli matkaa toistakymmentä kilometriä? Miksi sukisippu putosi pienen saaren taakse eikä siten ollut tähtytävissä Isosta Tahkosaaresta? Mitä olisi tapahtunut, jos Määtän Helmi olisi painunut saareen puunhakuun? Miksi Huotarini ukko ei ruvennut terrottamaan kirvestä? Oliko se kohtaloa vai varjelusta?

Sotkamon Nuasjärven Isossa Tahkosaareissa on jyhkeä kivi hartioillaan harmaata sammalta. Kivessä on risti ja päivämäärä. Se muistuttaa sodan kokoneita ja kokemattomia siitä tragediasta, joka järjestytti kerran Sotkamon nukkuvaa maalaiskylää. □

ONNETTOMAT ONNELLISET

**Laatokan saarissa
Pitkärannan
edustalla taisteltiin
talvisodassa
epätoivoisesti
ylivoimaista
vihollista vastaan.
Ja kaiken yllä
puhalsi jääulapan
viiltävä viima
pakkaslukemien
ollessa usein
neljäkymmenen
asteen paikkeilla.**

21.1.40.

Melkein puoliyö.

Kaksi puoliksi tapettua suomalaista ryhmää paleli pakkasessa Laatokan Putkisaareissa. Kuusi miestä, vastassaan komppania. Vai enemmänkö?

Taavetti Lyytinen, sotamies, makasi paksussa hangesa nojaten päätään pikakiväärin tukkiin. Pitkät sarjat ryöppysivät pimeyteen, sinne missä välähtelivät vihollisten aseiden suuliekit. Jokaisen sarjan jälkeen hän ikään kuin vakuuttui siitä, ettei vastassa ollut ainoatakaan lumen kätkemää hahmoa.

Mutta lumen peittämät olennot olivat siellä kuitenkin.

Taavetti tiesi sen niistä tuskien huudoista, jotka repivät hänen hermojaan.

Haavoittuneen eläimen ääni.

Haavoittuneen ihmisen ääni.

Mitä niillä on eroa? Kummassakin tapauksessa kuin ruoskanisku vasten kasvoja.

— Ne kiertää vasemmalta!

Heikko kuiskaus ja kuitenkin kuin sähköisku.

Nopeasti — pois, pois!

Koti — uskonto — isänmaa... Tuokin tunnussana menetti nyt merkityksensä. Huoli omasta säilymisestä oli tärkein.

Mutta pakokauhu oli kaukana heidän perääntymisestään. Täysin itseensä ja aisteihinsa luottaen he etsivät tuloladun, joka vei teltoille saaren eteläkärkeen...

...Teltat...

...Vihollinen!

Kuin kirosana.

Hetken he pohtivat ja toteivat ainoan mahdollisuutensa.

Jälle!

Porukka sujutti alas loivaa rantatörmää ja tuli aukealle Laatokan selälle. Heidän mielensä täytti tunne, jonka he aikaisemmin olivat koettaneet upottaa sielunsa sisimpiin lokeroihin. Se oli pelko — kirjaimellisesti jäätävä pelko.

— Ollaan kuin tarjottimella.

He katselivat järveä teloitajanaan, pelkäsivät ja inhosivat sitä. Ja kuitenkin se oli heidän pelastajansa. Järvi oli jäänytynyt korkeille ahtojälle, ensimmäinen niistä oli melkein heidän edessään.

Melkein...

Mitä on kujanjuoksu elä-

Oli lähdeittävä...

SA-kuva

mästä ja kuolemasta, sen tunsivat nuo kuusi onnetonta. Ahtojäät näyttivät olevan niin toivottoman kaukana ja vihollinen niin lähellä! He hiihtivät eteenpäin tukehtumaisillaan pelkoonsa. Polvet tuntuivat pettävän, kädet olivat kuin lyijyä.

Jo kaartoi ensimmäinen heistä pelastavan jäätelin taa, sitten toinen, kolmas... kaikki kuusi, turvassa — luullen si-vuttaneensa elämänsä pahimman kiirastulen, nuo onnettomat.

* * *

Maaliskuun kuudes.

Keskisyö.

Maksimansaarta vastapäätä salamoiivat putket.

Tykistö.

Kranaatinheitinimet.

Ryöppyävää mustaa pilveä kohosi ilmaan. Kivinen maa-perä nousi, laski ja vavahteli. Kuoleman jäinen koura puristi suomalaisia, jotka makasivat litteinä Maksimansaaressa ja pidättivät hengitystään. Kuolema etsi uhriaan tumman huppunsa alla: Tuon minä otan ja tuon ja...

Jyrinää, lentäviä kiviä, sirpaleita. Hän näki sen, yksi onnettomista, Taavetti Lyytinen. Hän tajusi kaiken sen helvetin ja kaaoksen, mikä riehui hänen ympärillään. Aika pysähtyi. Se ei ollut enää mikään tuokio, vaan ikuisuus — ei

Taavetti tunsikin olevansa ainoa valveilla oleva, joka näki omin silmin kaiken, alusta loppuun — kaiken, minkä kaksi tervettä silmää valveilla ollessaan voi nähdä keskellä pilkkopimeää pilkkopimeää.

Sitten tuli tyhjiys ja hiljaisuus. Pahaa enteilevä.

Hitaasti Taavetti nosti päätään ja näki toisten tekevän samoin. Kuin unessa hän vilkaisi jälle.

Venäläinen jalkaväki.

Tumma yhtenäinen massa valkeaa jäätä vasten. Venäläisen jalkaväki vai kuolema? Pelko tarttui heihin heti uudelleen. Sydän jyskyttäen he kuuntelivat aaltoilevaa uraahuutoa. He haparoivat aseet käsiinsä ja vilkaisivat toisiinsa.

Jälleen laulavat aseet

Irti pimeän turvin

SA-kuva

millään tavalla mitattavissa. Missä oli mies hänen vasemmalta puoleltaan, missä ne kolme oikealta? He olivat savuna ilmassa hänen yläpuolellaan, pelkkiä atomeja.

Molemmille puolille oli osunut raskaan tykin ammus.

Nyt se taas alkaa.

Jo nakuttivat suomalaisten konetuliaseet. Hyökkääjien ensimmäinen rivi kaatui kuka eteenpäin, kuka sivulle, kuka mihinkin asentoon. Toiset jäivät makaamaan liikkumatta, toiset liikkuivat kouristuksenomaisesti. Uraahuutoihin sekoittuivat villit tuskan kiljunat.

Jää täyttyi tummista pisteistä. Uraahuuto heikkeni, kuoli pois. Mutta jäällä jatkui draama — murhenäytelmä parhaimmillaan. Tuuli kuljetti sen puheenvuorot, tuskan, kivun-, epätoivon-, ja kuolemanhuudot. Ne heristivät heidän omatuntonsa hereille, mutta he sulkivat siltä korvansa. Mitä he olisivatkaan voineet tehdä, nuo onnettomat...

* * *

Aamuun saakka he kestivät entisissä asemissaan.

Taavetti Lyytinen seisoi keskellä korsun lattiaa ja katseli haavoittuneita tovereitaan. Kolmekymmentä suomalaista miestä makasi lavitsoilla pää, käsi, jalka tai jokin muu ruumiinosa siteiden peitossa. Kolmekymmentä suomalaista, jotka tiesivät, että heidän poiskuljettamisensa oli mahdotonta, koska jää oli täynnä kranaattien tekemiä reikiä ja vihollinen valvoi sitä.

Taavetti hyvästeli tuttunsa ja palasi aseisiin parahiksi vihollisen tykkituloen.

Ja pahin oli edessä.

Irrottautuminen. Päiväsaikaan se oli mahdotonta. Oli odotettava iltaa.

Mutta...

Sitten tuli vihollinen. Lentokoneita, tykistö, miehiä.

Nyt taisteltiin olemassaolosta. Jokainen, joka pystyi, ampui ja odotti — odotti hämärän laskeutumista ja perääntymiskäskyä.

He ampuivat ja peräytyivät metri metriltä. Niin kauan kuin kykeni ampumaan, oli toivoa. Ja toivon mukana tuli päättäväisyyttä.

— Tästä ei lähdetä!

Sitten tuli hämärä, odotettu ja kauan kaivattu hämärä.

He syöksähtivät montuistaan, hyppäsivät suksille ja

sujuttivat jälle. Nyt hiihdetiin hengestä. Silmät selälään, hengitys puuskuttaen suomalaisten rippeet lykkivät kohti rantaa, kohti pelastusta.

Ranta läheni — hitaasti, hitaasti... Suksien sähinää, laukauksia, puuskutusta. Ranta läheni, läheni...

Ensimmäinen saavutti törmän ja heittäytyi lähimpään sopivaan suojaan. Sitten tuli toinen, kolmas, neljäs, viides...

He huohottivat omissa asemissa jäsenet vavisten, sukset jalassa ja sauvat kädessä. Saatuaan hengityksensä tasaantumaan alkoivat he katsella ympärilleen.

Heitä oli korkeintaan puolet alkuperäisestä vahvuudestaan, komppaniat olivat supistuneet joukkueeksi. He katselivat toisiaan silmiin ja hymyilivät ensi kertaa pitkiin aikoihin. Lukkiutuneet korvat vielä humisten he tajusivat olevansa eläviä ihmisiä, juuri niitä samoja, jotka olivatselvinneet läpi tuon maailmanlopun, nuo onnelliset... □

MEISTÄ ASEVELJISTÄ useimmat menneitä muisteltaessa vaikenevat Jumalasta ja hänen varjeluksestaan siellä jossakin. Niin olen tehnyt ja teen ilmeisesti vastakin myös minä.

Miksi ujustelemme, miksi vaikenemme? Olemmeko kokeneet vain vaarauksia, kuten varsin helposti tuntomme tulkitaan.

Haluan tässä omalta kohdaltani selvittää sisintäni, muistella kokemiani. Eräs sanovimpia omia kokemuksiani on tapahtuma eräällä vihollisen selustaan tekemälläni kaukopartiomatkalla vuoden 1942 huhtikuussa, jolloin sananmukaisesti rukous siivitti siva-koitteni sujua.

RETKI ON TEHTY

Olin juuri yöllä palannut porukkani kanssa kahdeksanpäiväiseltä partiomatkalta naapurin selustasta. Teke-mämme reissu ei ollut niitä helpoimpia joskaan ei ras-kaimpiakaan. Olimme tosin sillä kertaa olleet matkassa taistelutehtävällä, tavallisesti-han olimme vain tiedustelu-tehtävällä.

Olimme onnistuneet retkel-lämme tekemään mikä tehtä-väksemme oli annettu. Pahin vastus olivat olleet itse olo-suhteet, lähinnä kelvottomat, kuntoa ja kestävyyttä koetel-leet hiihtokelit.

Kun puolen yön tienoilla olimme päässeet kämpille, ilmoittaudivin komppaniani I./JR 52:n päällikölle kapteeni Rauno Selinheimolle.

Juttelimme tuokion. Koke-nut ja ennen muuta isällinen ja alaisiaan säästänyt esimieheni kehotteli minua ansaitulle yö-puulle ja niinpä teinkin.

Olin tosin havaitsevani Selinheimon kasvoilla jotain ta-vallisuudesta poikkeavaa, mutta enpähan sitä kysellyt — oletin ja tiesinkin, että kulla-kin on täällä omat huolensa.

UUSI TEHTÄVÄ ODOTTAMASSA

Aamusella Selinheimo herät-teli minua tavallista aikaisem-min ja silloin hänen yöllinen

LEO RIMPINEN

"Vahvat voimat oli-vat miesten turvana sodassa. Sen seikan tunnustaminen ei ole tehnyt minua hempeäksi enkä ole liittynyt kitarakuo-roon..."

RUKOUKSEN VOIMIN

outo ilmeensä myös selvisi: pataljoonamme I/JR 52:n komentaja majuri Antti Seitamo oli iltasella ja yöhön ehdittäessä jo monastikin kysellyt, eikö Rimpisen partio vielä ole palannut. Samalla hän oli antanut määräyksen minun tulla

heti — tulipa sitten aikaan mihin tahansa — kiireesti komentajan puhutteluun. Selinheimo oli kuitenkin yöllä, nähtyään väsyneen partiomiehen edessään, ottanut vastuulleen nukkumaanmenoni ja nyt vasta aamusella ilmoittanut

LUJITE-MUOVIA

**VENEEN-
RAKENUKSEEN
AUTOKOREIHIN
KORJAUSTÖIHIN**

Useita eri laatuja käyttötarpeen mukaan, myös lasikuitukankaita ja mattoja

CRYSTIC 405 N/T
**PAKKAUSKOKO
ALKAEN
1 · 2 · 3 kg**

KÄYTTÖOHJEITA!
LASIKUITUVENEEN
VALMISTUSOPPAITA

Askartelukeskus Oy

00100 H:ki 10 Mikonk. 8 Puh. 661956

Everstiluutnantti Antti Armas Seitamo, I/JR 52:n komentaja

komentajalle tulostani. Komentaja oli nimittäin Selinheimolle jo ennakolta ilmoittanut, että minun olisi heti palattuani lähdettävä uudelle reissulle.

Läksin majuri Seitamon luo ja tapasin hänet istumassa huolestuneen näköisenä karttaansa tutkimassa pirttinsä pöydän ääressä. Tein ilmoituksen suorittamastani partio- retkestä, majuri otti sen vastaan entisestään poikkeavan lyhyin täsmennystiedusteluihin ja kehotti minua sen jälkeen istuutumaan hänen pöytänsä ääreen.

Kynä liikkui kartalla — se pyöri lähinnä Kompakkajoen varsilla ja erityisesti Kompakan kylän kohdalla. Samalla hän selosti tapahtumia, jotka nyt johtivat hänet antamaan minulle heti uuden partiotehävän.

Tunsin komentajaani joltisestikin. Hän oli ”rajapiruja” — siis kovan koulun mies, mutta sotilas ja ihminen, mikä oli tehnyt vaikutuksen minuun, vain 21 vuotta täyttäneeseen reservin vänriikkiin.

Tällä kertaa koin komentajassani uuden piirteen: hän totesi avoimesti tajuavansa väsymykseni, mutta vetosi samalla luottamukseensa minuun. Hän oli saanut käskyn, joka hänen oli täytettävä — arvostelematta, olimmeko väsyneitä vaiko ei.

Esitin toivomuksen, että saisin valita vereksistä miehistä uuden partion. Komentaja suostui tähän ja antoi vastavan käskyn komppanioille.

Lähtöajaksi sovittiin kello 14.30.

Lähtiessäni komentaja käteli minut tavallista vakavam-

Keli alkaa olla lopussa

SA-kuva

Uudelle retkelle on kuitenkin lähdettävä

SA-kuva

man tuntuksena. Kokemus jäi puhuttelun yhteydessä ainutkertaiseksi.

JÄLLEEN MATKAAN

Sovittuun aikaan sujauttelin sitten vänrikki *Vartiaisen* ja 64 miehen kanssa matkaan kohti Kompakkajokea. Tehtävämme oli pääasiallisesti tiedustelutehtävä, mutta siihen liittyi myös pikku pahantekoa.

Hiihtokeli oli mainio. Väsymys painoi alkuvaiheessa, mutta matkan edetessä sekin hälveni. Mukanani oleva joukko tuntui reilulta, vaikka olikin eri komppanioista kootua. Tunsimme kuitenkin toisemme, sillä olihan useimpien

meidän kohdallamme jo lähes vuoden päivät askeleissa ollut ”sama kaiku”. Lisäksi joitakin miehistä oli omiani.

Hiihtelimmekin iltaan ja iltayöhön ehdittäessä melkoiset rapiat. Aamuyön lepäsimme, kuivailimme kampeitamme ja saikoittelimme.

Olin laskenut saapuvamme perille toisen päivän iltaan mennessä. Aikalaskenta piti-kin paikkansa, sillä noin kello 16.00 hiihtelin pienen etujoukon, muistaakseni *Holopaisen*, *Polvisen*, *Tanskasen*, *Meriläisen* ja lähettini *Niskasen* kanssa Kompakkajärven ja -joen tuntumaan. Vartiainen veti pääjoukkoa, jonka jätin tässä vaiheessa taemmas,

koska olin varannut miehille iltayöksi lepotaunon, jotta siten yön kuutamoisena aikana olisimme kelpoiset pillosemme tekemään.

Kaikki tuntui sujuvan nuotien mukaan. Kun huhtikuusen ehtoon hämärtyessä tiirailimme järven vastakkaisella rannalla olevaa Kompakan kylää ja sen elämää, tuntui kuin olisimme katselleet jonkin korpi- varuskunnan, vaikkapa Sounajärven, tavanomaista rauhanaikaista menoa.

Tämä oli yllätys, sillä komentaja oli käskyssään ilmoittanut toisin. Täällä oli nimittäin käynyt toinen meikäläinen partio, joka oli tehnyt vallan vimmatunmoisen partioilmoituksen rantavarustuksista, suurista miesmääristä jne. Komentajamme oli kuitenkin alkanut epäillä asiaa ja kun hänen epäilystään tuki vielä suoritettu lentotiedustelu, oli aavisteltavissa, että edellinen partio oli todennäköisesti muistellut pioneereja Vänrikki Stoolissa ja ”etäällä sodan melskeistä pitänyt lystiään” — siis joko jättänyt tekemättä koko ilmoituksen mukaisen partioreissun tai sitten maallannut piruja seinälle vastoin todellisuutta.

TAVOITTEESSA

Koiraa ei ole kuitenkaan karvoihin katsominen. Annoin

Vartiaiselle käskyn lepuuttaa joukkoa noin kolmen kilometrin päässä taempana. Jäin Polvisen ja Meriläisen kanssa etuvartiopaikoillemme ja seurailimme vastarannan tapahtumia.

Takanamme kulki vanjan huoltotie ja sen vierellä pariladut, joista voimme päätellä, että elossa ollaan. Pian saimme siitä myös konkreettisen kokeman: kaksi heinäkuormaa lähestyi Kompakkajoen yli vievää puusiltaa ajomiesten hyräillessä huolettomina kuormien päällä. Olihan heppojen saatava heiniä silläkin puolella, ajattelimme, ja kuormat saivat mennä menojaan.

Näin siinä ehtooupuhde tärveltyi. Naapurin puolella vartiomiehet käyskentelivät aina silloin tällöin jäälle asti, missä joku vanjakaveri oli saikkavettä avannosta noutamassa. Suuremmalti ei liikettä kylässä ollut, mutta kuitenkin sen verran, että arvelimme noin parinsadan miehen siellä tuloaan pitävän — lienevät partiomiehiä, samoilla asioilla liikkuvia kuin mekin.

MIESTEN SISU PETTI

Olin suunnitellut tehtävämme pääosan suorituksen keski- ja aamuyön tunneiksi. Annoin siitä käskyn ja samalla käskin valmistautumaan. Käväisin heidän luonaan siellä taempana iltasella ja kaikki näytti olevan kunnossa. Palattuani etuvartio-tähystyspaikkaani en siinä kauan ehtinyt tarkkailla vihollista, kun Vartiainen hiihtelee luokseni huolestuneena. Syytä moiseen huoleen tiedusteltuani sain häneltä vastauksen, että miehet kieltäytyvät käskyn mukaisesta tehtävästä! He pitävät sitä liian vaarallisena!

Mietin tuokion — aikaa ei ollut pitkiin neuvotteluihin. En ollut siihen mennessä enkä sen jälkeenkään ollut lakon sovittelijana.

Hiihdin miesten luo. Siellä he olivat jo reput selässä suuntana mieluummin omat linjat kuin edessä oleva tehtävä.

Juttelin miesten kanssa. Vastauksena ei ollut kovin-

Mitähän vihollinen puuhailee?

kaan selvä kieltäytyminen, vastustelu oli paremminkin tyypillistä purnausta. Ilmeisesti kuitenkin joukossa oli silloinkin ”koulunsa käyneitä”. Pari heistä tiesinkin.

Kuuntelin tovin, vetosin vielä kerran miehiin, ja kun se ei auttanut, tein ratkaisuni: Ilmoitin, että suoritan saamani tehtävän vaikka yksin, jos en saa seuraa. En pakota ketään, mutta jos on vapaaehtoisia, tulkoot vierelleni.

Jo edellä mainitsemieni viiden aseveikon lisäksi matkaani jäi kaksi miestä, omasta komppaniastani molemmat.

Nyt oli minun vuoroni käskä: annoin Vartiaiselle 10 minuuttia aikaa startata noitten kieltäytyjien kanssa kohti kotilinjoja, hiihtää sinne yhtäjaksoisesti ja ilmoittaa kieltäytyjät kapteeni Selinheimolle.

En vedonnut kieltäytyjiin lain enkä rangaistusseurauksien nimissä, vaikka ensin näin mielin tehdä. Toisaalta ilmeisesti ymmärsinkin miesten mieltä.

PELKO JA RUKOUS

Sitten mieleeni hiipi PELKO. Minun oli nyt pysyttävä pää-

töksessäni ja jäätävä kahdeksan miehen kanssa vihollisen sekaan, suoritettava paljon suuremmalle joukolle tarkoitettu tehtävä ja palattava kymmenet kilometrit omalle puolelle.

Aika riensi — ei ollut minuuttiakaan hukattavana. Pelko oli kahlita minut ja — uskon — myös vierelläni seisheet aseveljeni.

Nyt tuli mukaan rukous. Tämän rukouksertani muistan ilmeisesti unissanikin.

Kun potkaisin ensimmäisen suksenpotkuni kohti Kompakan puusiltaa, äänetön rukous täytti pelon hallitseman sisinpäni. Tuo rukous oli Herran siunaus.

Se tuli mieleen todella aivan spontaanisti, ajattelematta. Jälkeenpäin olen miettinyt, miksi juuri tämä rukous — saamatta vastausta.

Kuitenkin muistan aina sen voimakkaan elämyksen, joka tuohon rukoushetkeen liittyi: tuolla hetkellä muuttui koko minäni.

Pelko katosi!

Sain takaisin varmuuteni ja pystyin vetämään alaiseni tuohon vaaralliseen suoritukseen, joka oli tehtäväksemme käs-

setty. Tyynin mielin palasi pieni joukkomme omien luo.

Kun menin tekemään ilmoitusta, riensi komentaja vastaan käsi ojossa — huoli väistyi hänenkin kasvoiltaan. Käytyämme läpi virallisen raportin pyysi komentaja minua vielä istumaan, otti esiin perinteisen pahkakuppinsa, kaatoi siihen liki piripintaan silloista juhlahuomaa, leikattua konjakkia, ja ojensi kupin minulle. Saatesanat kuuluivat näin:

— Tämän tempun teen näissä puiteissa alaiselleni ensimmäistä kertaa — väsynyt ja tehtävänsä hoitanut soturi on sen kyllä ansainnut.

Myönnän, että olin huolisani tämän tehtävän suhteen, mutta muuta keinoa ei ollut. Pelkäsin lähtökättelyn muutuvan hyvästijätöksi. Sitä suurempi ilo on taas toivottaa teidät kaikki tervetulleiksi. — Näin komentaja.

Vahvat voimat olivat miesten turvana sodassa. Sen seikan tunnustaminen ei ole tehnyt minua hempeäksi enkä ole liittynyt kitarakuoroon. Kokemani elämys on kuitenkin jäänyt erääksi merkittävimmistä sodan kokemuksista. □

Eino Müller jatkosodan aikana

● Kiinteät linnakkeet muodostivat Karjalan kannaksella useissa kohdin torjunnan rungon. Myös Suvannon Kekinniemiessä taistelivat rannikotykistön miehet ankaran talvisotansa.

● Suojattomiksi jääneet linnakkeet joutuivat tietenkin vihollisen erityisen vainon kohteiksi. Pahimpina päivinä mahtui puolustajien aivoihin vain yksi ainoa ajatus:

— Tästä ette tule yli!

Kekinniemen sulkulinnake talvisodassa

LINNAKE sijaitsi Vuoksen vesistön alajuoksulla Suvantojärven rannalla Sakkolan pitäjän Keljan kylässä.

Kekinniemen rakennettiin heti vapaussodan jälkeen 1920-luvun alussa ensin kaksi erillistä suoraan eteenpäin Suvannolle suunnattua konekivääripesäkettä, kumpikin kahata konekivääriä varten. Näiden kk-pesäkkeiden yhteyteen, mutta erillisenä, lisättiin myöhemmin nelitykkinen sulkulinnake ja majoitustilat noin 30 sotilasta varten.

Laatokan meripuolustuksen Kannaksen lohkon tehtäväksi annettiin tykkien asentaminen suorasuuntaukseen ja linnakkeen miehittäminen kouluteuilla tykkimiehillä.

Kaksi ranskalaista 57 mm:n Cabonier-tykkiä suunnattiin vasemmalle kaakkoon ampumaan Suvannolle Keljan edustalle. Näiden tykkien kantomatka oli kranaateilla noin

3—4 km ja shrapnelleilla noin 2—2,5 km.

Kaksi Nordenfeld-tykkiä sijoitettiin luoteeseen Sakkolan kirkonkylän suuntaan. Näidenkin kantomatka oli noin 3 km.

Linnakkeen majoitustiloissa asui parinkymmenen tykkimiehen lisäksi kaksi kk-joukkuetta ja yksi pk-ryhmä, joten koko vahvuus vaihteli 65—70 mieheen. Tykkimiehet olivat kotoisin Kannakselta lähipitäjistä ja jv-miehet Keski-Suomesta Saarijärveltä.

Linnakkeen päälliköksi määrättiin vakinaisessa palveluksessa oleva vänrikki *Valter Tikka*, joka oli paikalla 1.—14.12.1939 ja 1.1.—14.3.1940.

Vänrikki Tikan levätessä ajan 15.—31.12.1939 toimi linnakkeen päällikkönä vänrikki *Toivo Ahjopalo*.

Divisioonamme komentajana oli pääosan ajasta eversti

E. A. Vihma, JR 20:n komentajana everstiluutnantti *T. Wartiovaara* ja mainitun rykmentin III Pataljoonan komentajana kapteeni *Eino Müller*. Tälle pataljoonalle oli Kekinniemen sulkulinnake alistettu.

YH:n aikana kukin osasto kaivoi ampumahautoja, rakensi esteitä, raivasi ampumaaukkoja, paranteli puhelin- ja huoltoyhteyksiään sekä täydenteli ammus- ja asevarastojaan. Myös selvää pitkästy mistä oli miehistön keskuudessa havaittavissa, sillä poliittiset neuvottelut pitkittyivät.

SOTA ALKAA

Venäläisten hyökättyä maahan 30.11.39 jouduttiin pääpuolustuslinjan edessä olevat viivytysasemat luovuttamaan suhteellisen nopeasti. Keljan—Volossulan—Vilakka-

lan suunnassa vihollinen yritti läpimurtoa 25.—27.12.39. Sen torjuntaan osallistui pääpuolustuslinjaan kuuluva Kekinniemen sulkulinnake.

Venäläisten saavutettua Suvannon etelärannan olivat rintamalinjat 400—1000 metrin päässä toisistaan. Meikäläisten puolustus oli heikoin Keljan kylän peltojen edessä, koska aukealle pellolle oli vaikea saada kunnan asemia. Jää oli tältä kohden yleensä heikkoa veden voimakkaasta virtauksesta johtuen, mutta nyt olivat jatkuvat poikkeuksellisen kovat pakkaset jäädyttäneet Vuoksen lujasti.

Saatoimme olla varmoja, että vastarannalla valmistaututtiin hyökkäykseen. Kävipä kevyt hyökkäysvaunukin kokeilemassa jään kantavuutta puhumattakaan siitä, että vastarannan punapukuiset naiset saivat ottaa vetensä yhä paksunevan jääkerroksen alta. Selvästi kuului myös aseiden ja miehistön siirrosta lähemmäksi rantaa johtuva ääni.

Olimme äärimmäisinä edessä veden rannalla. Takanamme oli asemissa Müllerin pataljoonan kolme komppania yhden ollessa takana reservissä.

KEKINNIEMEN SUURNIITTO

Lauantaina 23.12.39 jatkui jo kuusi päivää kestänyt tykistö-tuli linnakettamme vastaan ta-

◀ Suvanto jäätty vain kovilla pakkasilla

Näkymä Kekinniemeen Lapinlahdesta Suvannon etelärannalta

vallista voimakkaampana. Joka päivä tulivat linnakkeen seinät esille hiekasta ja joka yö me lapioimme hiekan uudelleen betoniseiniä vasten. Myös vihollisen ilmatähystys koetti ottaa selvää, vieläkö asemissa on yhtään elävää olentoa. Me puolestamme koetimme toimia mahdollisimman huomaamattomasti — esimerkiksi muonahevosta emme päästäneet perille saakka, vaan kannoimme äänettömästi ruokamme korsuihin.

Pyrimme olemaan niinkuin meitä ei olisikaan.

Kun hyökkäys näytti todennäköiseltä, ilmoitin tilanteen kapteeni Müllerille ja pyysin samalla ammustäydennystä. Hän ei sitä luvannut ja kehotti äärimmäiseen säästäväisyyteen.

Tykistötuli jatkui helvetillisenä koko lauantain ja vielä sunnuntainkin 24.12.39. Ampuma-aukkojen hirsikehikoista huolimatta sai jokainen lähelle mennyt hiekkapuhalluksen silmilleen.

Meikäläinen tiedustelupartio ilmoitti myöhään sunnuntai-iltana, että metsänreuna vastarannalla Lapinlahden itäpäässä on täynnä vihollisia. Pakkasta oli jälleen n. 20 C.

Maanantain eli jouluaamun 25.12.39. valjetessa alkoi vihollinen hyökkäyksensä palaneen Kekkilän kartanon kohdalla Hennonniemestä. Kello oli noin 5.30 kun vartiomies tuli asiasta ilmoittamaan. Aamuhämärä esti näkemästä hyvin, mutta näytti siltä, että 150—200 miehen vahvuinen vihollisosasto siellä oli ja se kulki hitaasti rinnettä alas jälle.

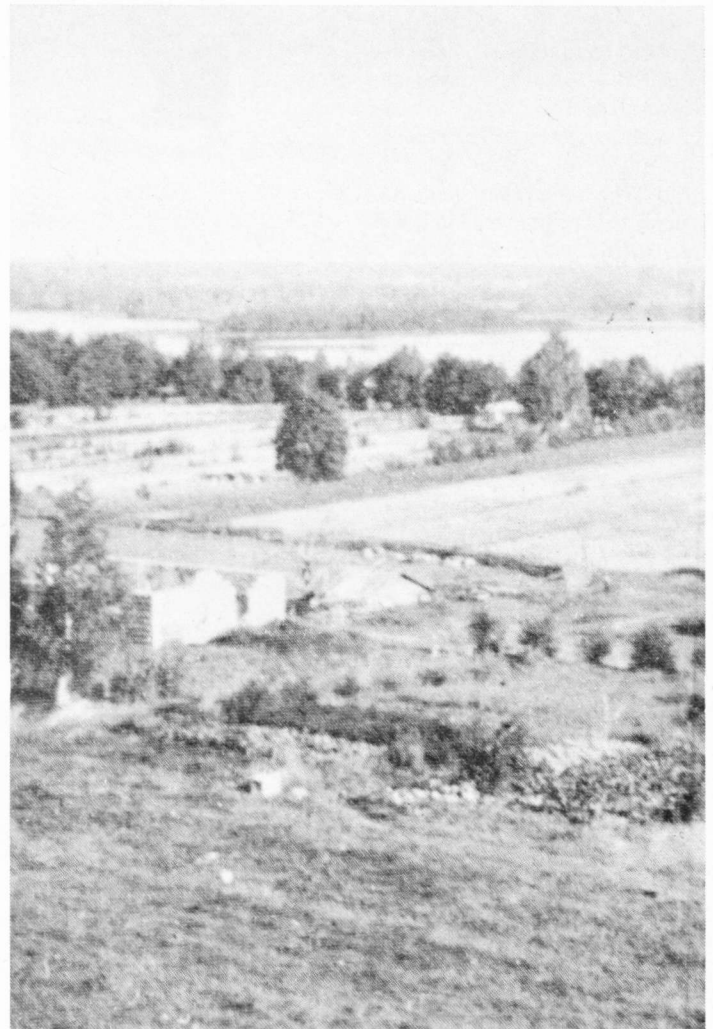
Kun ensimmäiset rivit olivat ehtineet Suvannon jään puoliväliin avasin tulen molemmilla Cabonier-tykeillä. Vihollisosasto pysähtyi välittömästi ja levittäytyi jälle. Kello oli tällöin 7.40. Samaan aikaan avasi oma jv-osastomme rannalta tulen.

Osa vihollisista yritti kuitenkin sinnikkäästi jälle tuotujen konekivääriensä tukeamana pureutua meidän rannallemme ja onnistuikin siinä voimakkaasta tulestamme huolimatta. Ns. Satumetsikön asemat jouduttiin luovuttamaan ja siellä ollut *Martensin* 8. Komppania joutui ottamaan asemat Runteenmäen metsänreunasta.

Ilman omia tappioita tuhossimme jälle 4 kk-pesäkettä. Sinne jäi myös noin 40 kaatunutta.

Kiivaan tulitaistelun vielä jatkuessa Kekkilän suunnassa huomasimme äskeistä ainakin neljä kertaa suuremman joukon vihollisia etenemässä Keljan kylää kohti. Kenttätykistön ja linnakkeen yhteinen voimakas tulikeskitys sai onneksi tämän vihollisosaston pysähtymään ja palaamaan takaisin omalle puolelleen. Tämän joukon hyvästä vaatetuksesta saa käsityksen kun kuulee, että yksi näistä miehistä jäi jälle lojumaan kuolleeksi tekeytyen yhdeksäksi tunniksi. Kevyesti hän pakkasesta huolimatta juoksi iltahämärässä omalle puolelleen. — Tuhosimme jälleen kaksi kk-pesäkettä ja jälle jäi kaatuneita.

Koko molempien edellisten taistelujen ajan vihollisen tykistö ampui linnakettamme, mutta säästyimme pahimmilta

vaurioilta. Kerran tosin tuli maata ampumaluukun täydeltä, mutta puhdistimme tykkien putket nopeasti ja loimme niiden edestä ampumista estävän hiekan pois.

LINNAKE ON LUIJILLA

Vihollisen tykistötuli hellitti hetkeksi, mutta samaan ai-

kaan ilmestyi kolme viholliskonetta yläpuolellemme yrittäen saada meidät vaikenemaan juuri samaan aikaan kun kiivaimmin tulitimme jäällä olevaa vihollisosastoa. Saimme lentokoneista tosi ryöpyn konekivääreistä ja pommeista. Oli suorastaan ihmeitten ihme ettemme kärsineet mitään vaurioita!

Jatkuu seur. no:ssa

Olosuhteet, joissa nuo sanat lausuttiin, olivat äärimmäisen tulenarat. Hermot vingahivat vähästäkin kuin viritetyt viulukielet, niin meillä kuin naapureillakin.

Me nuoremmat jo pelkäsimme, että tuona maaliskuun 15. päivänä vuonna 1940 sytyy vastapäättyneen talvisodan jatkosota tai ainakin eräänlainen Käkisalmen kahakka. Näet se esikuntatason politrukki — divisioonan tai vallan armeijakunnan? — kii-vaili kaksinkertainen pistooli-varustus vyössään siitä, että nimeltä mainitut Suomen valtiomiehet ja ministerit olivat kurjia kansansa pettureita manatessaan sodan Neuvostoliittoa vastaan.

Kun tuli ylipäällikkö Mannerheimin haukkujen vuoro, silloin jysähti härmäläinen nyrkki kuin ukkosenvaaja!

Mutta asettakaamme tuo tapaus Sortanlahden ja Pyhäjärven tienristillä Käkisalmen eteläpuolella senhetkisen yleistolanteen kehyksiin.

RAUHA JA KUOLON-TUOMITUT

Lähtekäämme liikkeelle Terenttilästä, Taipaleenjoen keskilohekolta, jonka vaihtolinjan vähäisissä kuopissa elimme summattoman jännittävän odotuksen vallassa pari aamutuntia ennen kello yhtätoista maaliskuun 13. päivänä vuonna 1940.

Huhu rauhasta — hullu huhu — tuli korviimme siinä kello yhdeksän paikkeilla. Sana kulki mies mieheltä; monet uskoivat, eräät epäilivät, harvat inttivät: valetta!

Etulinja, montut, korsut ja juoksuhaudat, oli höylätty maan tasalle. Siksi asemoiduttiin vaihtolinjaan, saastelu-meen ja jäiseen kamaraan hiellä ja tuskalla nihrattuihin poteroihin.

Vielä kymmenisen minuuttia ennen kello yhtätoista naa-

Rauhan tultua on Tolvajärven suunnalla otettu yhteys venäläisiin

SELVÄT SÄVELET

— Riittää jo!

Me sotilaat emme hauku tänään sotilaita — emme me teidän ylipäällikköänne ettekä te meidän ylipäällikköämme! Kaatuneet ovat sodan uhreja ja sotilaat kaikki vain kehnosten poliitikkojen uhreja kaikkien rajojen takana. Jos haluatte, haukkukaa poliitikkoja — erotuksetta!

puri keskitti niskaamme uskomattoman rajun kranaatinheitiniskun. ”Tyhjentää reppunsa ennen rauhan tuloa tai sitten ei tiedä rauhasta halaistua sanaa”, pojat arvelivat, auttoivat haavoittuneita ja lähettivät ahkioissa matkaan lopputilin saaneita.

Mutta tulihan se rauha — kuumeisesti odotettu, viimeiseen asti epäilty, jotenkin uskomaton.

Rauha!

Sen lausuminen ja kokeminen tuntui Taipaleen kuoloon-tuomituista niin syvähuokuiselta, ettei noita tunteja pysty paperilla ilmaisemaan. Oli eletty oikeastaan jo kahden viikon ajan miltei kuin piiritettyinä, Vuokselan tykkien jylinä tuntui kuuluvan Taipaleelle enemmän selän takaa kuin sivulta. Vain luminen Laatokka vartioi idässä eikä koskaan tiennyt, mitä sieltä tulisi — vaikka divisioona motittajia.

Rauha oli kuitenkin tullut, raskas, mutta sellaisenaankin pelastus.

LÄHTÖ JA LOITSU

Tuona kohtalokkaana maaliskuun kolmantenatoista, keskipäivän kirkkaudessa, jätimme Taipaleen tuskansynkeät maisemat. Mitä tuntoihin tulee, sopii viitata vaikka Yrjö Jylhän Kiirastulen runoon Hyvästi, Kirvesmäki.

Jouduin erikoislaatuiseen tehtävään: jäseneksi partioon, jonka oli määrä pitää yhteyttä edellä kulkevien suomalaisjoukkojen ja miehittäjinä perässä ryntäävien neuvostojoukkojen kärkipään välillä. Liikuimme edestakaisin ei-kenenkään-maata, jonka rajalinjat liikkuvat joukkojen marssin mukaisesti. Suomea luovutettiin metri metriltä, kilometri kilometriltä. Usein tunsimme olevamme puristuksessa, tukehduttavassa "poterosa".

Suomalaisjoukkoihin liittyi matkan varrella evakkokaravaaneja, tien täydeltä hätää ja kiirettä, Karjalan heimon tuhon ja toivon historiaa. Meidän piti hoputtaa jälkipäätä kiirettömään, sillä neuvostojoukot painoivat päälle suomalaisten kantapäällä tiukan perääntymisaikataulun minimirajaa noudattaen. Määrätunnilla täytyi suomalaisten olla tiettyjen paikkakunta- ja maastolinjojen pohjoispuolella.

Molemmilla osapuolilla oli upseerien johtamat yhteydenpitopartionsa. Venäjää ja suomea osattiin kummallakin puolella. Minä sain olla meidän luutnantti *E. O. Penttilän* lähimiehenä, jonkinlaisena jokapaikan jussina, joka roikkui vetoköyden varassa suksipelissä Penttilän ratsun perässä mihin tahansa koukattiinkin. Oltiin monen pienen ja ison tragedian silminnäkiäjinä.

Siinä kyydissä tulim Taipaleen Terenttilästä joukkojemme ja evakkokaravaanien perimmäisenä Saaren pitäjän kirkolle. Meille yhteyspartiomiehille matkaa kertyi monin kerroin enemmän kuin muille, sillä mehän saksasimme ei-kenenkään-maata edestakaisin. Paitsi yhteydenpitoa naapuriin pyrimme lisäksi tarkkailemaan muun muassa karavaanien sujuttautumista ahtaiden tienristeysten läpi.

Meidän oli tiedettävä paljon sellaista, mistä muut eivät

Eversti Aaro Pajari neuvottelemassa venäläisten kanssa rauhan tultua maaliskuussa 1940

Pörtsykän kyläaukeaa lähellä Sortanlahden ja Pyhäjärven teiden haaraa Käkisalmen eteläpuolella

tiennet. Olimme perääntymismarssin ja Karjalan tyhjennysoperaation viimeisten toteutusvaiheiden kokijoita ja näkijöitä omalla kaistallamme.

KOHTAAMINEN TIENRISTILLÄ

Saavuimme ankealla marssilamme maaliskuun 15. päivänä arviolta kello 14—15 paikkeilla Käkisalmen eteläpuolella olevaan tienristeykseen, jossa yhtyivät Sortanlahden kautta tuleva rantatie ja Pyhäjärven suunnan maantie yhdeksi Käkisalmen tieksi.

Tilanne risteyksessä oli hankala. Kaiken lisäksi meille selvisi, että kahdelta suunnalta tulevien neuvostojoukkojen kesken vallitsi yltyvä kilpa siitä, kumpi ennättäisi ensin Käkisalmen tielle ja edelleen kaupungin isännäksi seura-

vaksi yöksi.

Suomalaisten tuli aikataulun mukaisesti tyhjentää Käkisalmen sillan eteläpuoleiset tiet ja alueet saman päivän iltana kello 20.00 mennessä. Aikailun varaa ei ollut.

Yhdyspartiomme törmäsi tienristillä Pyhäjärven tieltä saapuvien neuvostojoukkojen kärjen edellä ratsastaneeseen toiseen suomalaiseen upseeripartioon. Puoliveriratsulla rennosti ratsastava ja tottuneesti käskyjä jakeleva ratsuväen upseeri esiteltiin meille hiihtoratsastajille ratsumestari *Walldeniksi* — etunimeä ei mainittu. Näennäisestä rentoudestaan huolimatta hänkin oli silmin nähden jännittynyt ja huolestunut.

Wallden ja Penttilä neuvottelivat kaksin ja välillä meidän kaikkienkin kuullen. Käkisalmea kohden rynnivien mihi-tysjoukkojen komentajilla oli

todella käynnissä ilmeisen lystikäs mutta meidän suomalaisten kannalta kiusallinen kilpailu Käkisalmen "valtauksesta". Kumpi onnistuisi ensin pääsemään Sortanlahti—Pyhäjärven tienristeyksen ohi, hänestä tulisi voittaja ja Käkisalmen historiallisen kaupungin ensimmäinen venäläiskomentantti taas pitkästä, pitkästä aikaa. Tavoittelemisen arvoinen päämäärä sekkin venenumuisten rintamaviikkojen jälkeen!

Suomalaisjoukot jutasivat kuormastoineen tienristin ohitse. Niin miehet kuin hevosetkin olivat väsyneitä, mutta silti jotenkin huojentuneita. Hevosetkin — nuo viisaat luupäät — aivan kuin tiesivät: nyt mennään kotiinpäin!

Pyhäjärven tieltä tulleet suomalaiset soluttautuivat ennen muita risteyksestä. Samalla saatoimme havaita, että neuvostojoukkojen kärki sijoittui kyttäsasemiin tien suulle — toki sentään riittävän etäälle, sillä aikataulu suosi vielä suomalaisia. Sortanlahden tieltä suomalaisjoukkojen jälkipää jatkoi yhä mataamistaan.

Seurasimme tilannetta ja tarkkailimme kellojamme, kunnes Pyhäjärven tieltä saapui neuvostopartio. Wallden oli jo aikaisemmin ollut yhteydessä siihen, koska tunsii

Werner Wallden majurina jatkosodan aikana

sen johtajan, neuvostomajurin, jota suomalaisupseerit kutsuivat majuri *Aholaksi* — topakantuntuinen, melko hyvää suomea puhuva, mutta äärettömän varautunut. Se ehkä

ainakin osittain johtui siitä, ettei hän voinut olla oma itsensä.

KORSKA KOMISSAARI

Ryhmään kuului ylimmäisenä Puna-armeijan politrukki, ei mikään alemman tason sellainen vaan päällikkötason komissaari jostakin takaportaasta. Ehkäpä katsottiin tarvittavan poliittista linjamestaria levitettäessä suuren neuvostomaan erästä kolkkaa.

Kahdella vyöpistoolilla aseistettu vieras ei puhunut suomea, tarvittavan tulkkauksen hoiti majuri Ahola. Kovin vähän tulkkia tarvittiinkaan, sillä Wallden ja Penttilä suolsivat venäjää kuin vettä vaan.

Komissaarin itsetietoisuus ja -varmuus näkyi. Häntä saattoi luonnehtia koppavaksi. Hän olisi ilmeisesti halunnut, että häntä olisi pelätty enemmän kuin todellisuudessa pelättiin. Majuri Ahola kohosi silmissämme tekomahtavan politrukin rinnalla herraksi ja ylhäisyydeksi.

Kolmikko Wallden, Penttilä ja Ahola harrastivat selvästi silmäniskudiplomatiaa politrukin selän takana.

Rohkeata leikkiä!

Me jokapaikan jussit emme totisesti tahtoneet pienintäkään tikkuristiä suomalaisjoukkojen kiiruhtamisen tielle, sillä punatähtinen mahakas matalalentokone kaarteli koko ajan miehitysjoukkojen kärjen yläpuolella tilannetta tarkkailen.

Suomalaisyksiköitä riitti Sortanlahden tiellä.

Wallden näytti keksineen motivaation ainakin pienelle viivytystaistelulle suomalaisen hyväksi.

Aivan risteyksen tuntumassa oli omakotityyppinen talo, josta asukkaat olivat ehkä edellisenä päivänä lähteneet. Ratsumestari määräsi meidät, hiihtoratsastajat, kähmimään hänen satulalaukustaan paistettuja broilereita ja lämmittämään niitä talon suojissa. Konjakkiputelista hän halusi

Käkisalmen vanhan linnan vallia

SA-kuva

pitää itse huolen.

Käskey oli täytetty likimain sinä ajassa kuin ajateltukin.

KANANKOIPEA JA POLITIikka

Tuokion päästä herrat istuivat talon autiossa olohuoneessa. Laatikoista kyhätyn pöydän nokalla odotti voissa kieritettyjä ja kuumennettuja kananpoikia. Kaikkea sitä pitääkin olla ratsumestarin satulalaukussa!

Konjakkiputeli kiersi upseerilta toiselle — vain komissaari torjui tarjouksen! "Nietj, nietj!" Mutta kananpoika kelpasi.

Koko ajan tarkkailtiin tapahtumia tienristillä. Majuri Ahola oli jo rauhallinen. Walldenin selväsanainen lupaus toimia siten, että Aholan luotsaamat joukot pääsevät survaisemaan kärkeensä Käkisalmentielle ensimmäisenä, rauhoitti jo mieltä.

Tyyppinsä ja asemansa mukaisesti komissaari halusi olla se, joka puhuu — toiset kuunnelkoot! Hän äityi arvostelee-

maan Suomen politiikan johtajia: Tanneria, Erkkoa, Kalliota ja muita. "Pettureita kaikki!"

Penttilä tulkki meille muillekin. "Neuvostoliiton johtajat ovat pulmuseen puhtaita", virnisti Penttilä. Ahola oli selvästi kiusaantunut ja tarkkasi salasilmin vakavan huvittuneena Walldenä.

Wallden on vaiennut kuin muuri poliitikkojen arvostelun aikana. Oli vaikea päätellä, mitä miehen lakin alla liikkui — siellä kuitenkin liikkui, siitä saattoi olla varma. Hänkin punasteli kuten me muutkin, jotka saimme naapurimaan poliittiselta upseerilta läksytyksen siitä, millaisten johtajien sumuttamia olimme.

Pian alkoi sitten tapahtua enemmän.

Komissaari suuntasi hukkuryöpyä Suomen armeijan ylipäällikköön, Mannerheimiin — "yhtä katalaan kuin Tanner".

Silloin jysähti Walldenin nyrkki pöytäkyhäksemme niin tuimasti, että koko hökötyshajosi!

Muut vaikenivat.

Vain Wallden puhui, oikeammin huusi — kuin ennen muinoin ratsumestari alokaille Lappeenrannan äksiiskentällä! Siinä tuli venäjää, suomea ja ruotsiakin mukaan. Se oli primitiivireaktio — syvä kuin rotko.

Ryöpyä ydin oli tämä: "Kun haukutte poliitikkoja, sen me kestämmekin, mutta varokaa haukkumasta sotilaita, sitä me emme kestä! Mannerheim on sotilas ja me muut olemme sotilaita. Kaatuneet ovat sodan uhreja, ja me kaikki sotilaita olemme kehojen poliitikkojen uhreja — te yhtä paljon kuin mekin tässä.

Suuren kansan vastuu on suurempi kuin pienen. Sama koskee nimenomaan syytä ja syyllisyyttä. Jos haluatte haukkua poliitikkoja, haukutaan heitä molemmin puolin rintamaa ja erotuksesta. Sotilaitamme, meidän ja teidän, ei haukuta tänään!"

SE OLISI JO TOINEN JUTTU...

Me vähemmän parkkiintuneet pelkäsimmekin ja kahakan syytyvän.

Niin ei tapahtunut.

Majuri Ahola saatteli puhutinsa päästäneen ja jo varsin hiljaisen komissaarin ulos. Muut seurasivat perässä.

Tilanne tienristillä oli selkiämässä. Viimeiset suomalaiset suksivat Sortanlahden tieltä. Ahola ja Wallden vaihtoivat muutaman sanan. Kello lähenteli annettua aikarajaa. Meidän partiomme porhalsivat matkaan Käkisalmen tielle.

Tiesimme, että majuri Aholan luotsaamat joukot varmistivat tienristin ennen muita.

Myöhemmin kerrottiin, että Wallden oli saanut kutsun seuraavaksi yöksi Käkisalmen Seurahuoneelle komendantin järjestämiin valvojaisiin. Jos se piti paikkansa — ja miksei olisi pitänyt — se olisikin jo toinen juttu — kuten Kipling sanoisi. □

KUN HÄTÄ KEINON KEKSI

SVEN ELMGREN

Talvisodan päivinä ei tehty politiikkaa eivätkä suojeluskuntalaiset enempää kuin punakaartilaisetkaan eronneet muista: Kaikki olivat yksimielisiä isänmaan puolustajia. Silloisen vihollisen ajatuksissa suojeluskuntalaiset kuitenkin käsitettiin aivan ihmeolioiksi — vielä vankileireissäkin heille oli varattu erikoiskäsittely.

ARMON VUONNA 1940 oli naapurimaassamme Neuvostoliitossa ainakin yksi ”suojeluskuntatalo”. Tämä kuitenkin sanottuna lainausmerkeissä, sillä tarkoittamani talo oli aivan määrätystä syistä saanut tuon lempinimen. Kumma kyllä — huolimatta ankeista ajoista ja olosuhteista, joissa silloin elimme, jaksoi hirte-hishuumori sielläkin esiin pilkahtaa.

SUOJELUSKUNTA-LAISET LUJILLA

Talvisodan alusta alkaen osoittivat venäläiset mitä suurinta mielenkiintoa sotavankien joukossa olevia suojelus-

kuntalaisia kohtaan. Lienevätkö alussa olettaneet, että heitä vastassa ei paljon muita ollutkaan.

Jo vankien kokoamispaikassa valtakunnan vanhan rajan tienoilla tiedusteltiin heitä innokkaasti. Kun eräästä noin kahdenkymmenen vangin joukosta ei löytynyt yhtään suojeluskuntalaista, herätti tämä kovasti ihmettelyä. Myöhemmin Kornilovin vankileirissä heitä sentään keksittiin, sekä oikeita että vääriä, mutta siitä tuonnempana.

Ei kuitenkaan aivan ehdoit-ta: Tärkein vaatimus oli, että liitymme vastaperustettuun Otto Wille Kuusisen kansan-armeijaan.

Eteenpäin elävän mieli, joten parikymmentä miestä liit-tyikin. Sekään ei kuitenkaan tarpeeksi lisännyt Kuusisen joukkojen etenemisvauhtia ja luvattu tulos jäi heidän petty-myksekseen saavuttamatta.

Meikäläiset lentolehtiset kertoivat tietenkin suomalaisten vankileirien ihanuuksista

Tulkoon tässä vielä kerrot-tua, että jo mainitussa kokoa-mispaikassa Rajajoella joulu-kuun puolen välin jälkeen venäläiset julistivat meille vas-taanottavansa uuden vuoden Helsingissä. Vankeja kohtaan oltiin silloin reiluja — mm. kerrottiin, että sitten nämäkin pääsevät pian kotiin.

Ken oli joutunut näkemään sen valtavan määrän sotama-teriaalia — hyökkäysvaunuja ja tykkejä joka kaliiperia, joka yötä päivää vieri rintamaa

kohden, saattoi uskoakin, että puheissa oli perää. Mutta toisin kävi: aikataulu petti sittenkin. Ehkä mahtavat puheet eivät olleetkaan lähtöisin viralliselta taholta. Puna-armeijan pojat osasivat heittää huulta kuten vastapuolen jermut puolitoista vuotta myöhemmin heinätekokiireittensä kanssa.

Kornilovin vankileiriin päästyämme akanat sitten erotettiin jyvistä. Suojeluskuntaan kuuluneet vangit eristettiin eri rakennukseen! Rakennus ristittiin vankien keskuudessa heti Kornilovin Suojeluskuntataloksi.

Seula, jonka läpi vangit joutuivat käymään, osoittautui kovin epätarkaksi. Moni suojeluskuntalainen välttyi joutumasta tähän taloon, kun taas toiset joutuivat sinne ”viattomina”.

Itse satuin kuulumaan viimeksi mainittuihin. Tosin syy ei minun kohdallani ollut aivan tuntematon. Päähän haavoittuneena olivat ruumiilliset tuskat ja henkinen katkeruus tehneet visiittini alkupäivät erittäin hankaliksi. Kun vielä heikon kielitaitoni vuoksi olin jäänyt kuulustelijoille ja heidän suomenkielisille tulkeilleen monta tärkeätä vastausta velkaa, lienee syitä kertynyt tarpeeksi. Oma mielipidettäni kysymättä minustakin siistiin ”suojeluskuntalainen”.

ELÄMÄÄ ”SUOJELUSKUNTA- TALOSSA”

Loppujen lopuksi elämä suojeluskuntatalossa ei paljoakaan eronnut muitten talojen ja vankien toiminnoista. Näkyvin ja tuntuvin ero oli aamukävely, joka oli meiltä alussa kielletty. Myöhemmin asia korjaantui, mutta eipä ulkoilu niissä olosuhteissa — aliravittuna ja kovassa pakkasessa huonosti pukeutuneena — aina herkkua ollutkaan. Parhaimmat vaihtelut yksitoikkoiseen elämäämme antoivat ne muutamat tilaisuudet, joissa luentoja tai elokuvien muodossa yritettiin meitä viihdyttää. Tästä lienevät kaikki leirin asukkaat tasapuo-

lisesti päässeet osallisiksi.

Mutta palatkaamme vielä suojeluskuntataloon.

Suuri oli hämmästyksemme, kun eräänä päivänä huoneeseemme tuotiin kookas seinäjuliste. Julisteessa komeili Suomen armeijan ylipäällikkö, marsalkka Mannerheim kaikessa komeudessaan! Tosin julisteeseen oli painettu nasevaa tekstiäkin, joka näin jälkeenpäin ystävyyden aikakautena jääköön toistamatta.

Ihmetellen ja sekavin tuntein katselimme huoneen uutta taideteosta. Arvostelua ei syntynyt pajoakaan, sillä jokai-

Haavoittuneita sotavankeja palaa kotimaahan talvisodan jälkeen

Vankileirin aita vartiotorneineen

nenhan tiesi, että talon asukkaat eivät kaikki olleet suojeluskuntalaisia. Joku sentään leikkisästi ilmaisi mielipiteensä: tottahan suojeluskuntatalossa pitää olla ylipäällikön potretti!

Henkilökohtaisesti kuva herätti minussa aivan muita ja paljon elämänläheisempiä ajatuksia...

Valtava oli leirin johdon ja vankien hämmästyksensä, kun seuraavana aamuna herätessämme ja valojen syttyessä julisteesta ei näkynyt jälkekään! Ensi hämmästyksen mentyä ohi leirin johto ei hukannut aikaa, vaan etsinnät alkoivat välittömästi.

Piilopaikkoja ei talossa ollut paljoakaan. Makuupaikat käännettiin nurin, huoneen uuni tutkittiin tarkkaan — kaikki tuloksetta. Kun etsinnät eivät tuottaneet toivottua tulosta, alkoivat kuulustelut heti paikan päällä ja myöhemmin yksitellen kuulustelijoiden virkahuoneissa. Mutta kun ei arvattu rikoksen motiivia, jäi ja pysyi julisteiden häviöminen kaikille arvoituksena.

EI SOPINUT HAPANKAALI SUOMALAISILLE

Vankileirin vakioravintoon

kuuluvaa hapankaalikeittoa ei minun ruuansulatuselimeni kauankaan sietänyt, vaan seurauksena oli lähes krooninen vatsatauti. Niissä olosuhteissa oli kunnan ripulillakin kieltämättä hyvät puolensa. Lähtö ”rii’ulle” oli sotilaallisen reipasta ja toiminta perillä niin tulista, ettei viidenkymmenkään asteen pakkasessa vilu kerinnyt tulla puseroon eivätkä paljastetut paikat kärsiä pakkasvaurioita. Tilanteen teki vaikeaksi ja epämiellyttäväksi se, että käytettävissä ei ollut paperia edes sätkäntekoon, puhumattakaan alapään hygienisiin tarpeisiin. Alkeellinen ja huvittava oli jokapäiväinen yläpäänkin puhtaana-pito, mutta se on jo kokonaan toinen juttu.

ARVOITUS SELVIÄÄ

Heti julisteiden nähtyäni oli mieleeni juolahtanut, että tuossahan se kaipaamani WC-paperi vihdoinkin on. Maatamenoaikana seurasin paikaltani tarkkaan, että pääsy vastakkaiseen seinään kiinnitettyyn julisteeseen jäi täysin vapaaksi. Monen valvotun yön johdosta tiesin, että iltayö sujuisi

yleensä rauhallisesti, mutta aamuyöstä alkaisi ahkera liikehtiminen talon ulkokäytävän yhteydessä sijaitsevaan käymälään — en ollut talossa ainoa, jonka sisukset eivät kunnolla selviytyneet "ystävyyssopasta".

Puolenyön maissa arvelin oikean hetken lyöneen ja hiihin äänettömästi julisteen luokse. Operaatio onnistui sataprosenttisesti: valtava propagandajuliste oli kohta käsissäni eikä huoneessa kukaan ollut liikahtanutkaan.

Käymälässä olin aikaisemmin sattumalta huomannut irrallisen lattialankun. Sinne kuljetin nyt aarteeni. Taitoin sen sopivan kokoiseksi, sujautin lankun alle piiloon ja palasin huoneeseen.

Öisin ulko-ovella seisova vartijakaan ei arvannut puuttua peliin. Hänessä suurin kiinnijoutumisen vaara piilokin, sillä hän pistäytyi usein yöllä huoneessamme lämmittelemässä ja puuhiamme tarkkailemassa.

Aamulla ihmettelin yhdessä muiden kanssa yön salaperäisiä tapahtumia...

Alussa kaikki siis näytti menneen hyvin, mutta jo muutaman päivän kulluttua tilanne muuttui vakavaksi: kun kuulustelutkaan eivät tuoneet mitään valoa asiaan, ilmoitettiin, että elleivät syylliset välittömästi ilmoittaudu, rangaistaan koko lahtariporukkaa moisesta mielenosoitus- ja provokaatioteosta!

Silloin minä pelkäsin. Päätin, että mikäli se minusta riippuu, saakoon ainoastaan syyllinen rangaistuksen. Jos jotakin tapahtuu, teen heti täyden tunnustuksen.

Mitään ei kuitenkaan tapahtunut ja pian koko asia unohdettiin. Minä paloittelin saaliini ja aina ollessani yksin asialla pääsin sitä käyttämään. Eipä ollut kaksoiskreppiä eikä laadussa ollut muutenkaan kehumista, mutta ahkerasti kämmenissä hankaamalla se pehmeni sentään — ennenkuin syttyi tuleen.

Suojeluskuntatalon koristaminen ja sen asukkaiden viihtyisyyden lisääminen seinäjulisteiden tai muun taiteen

avulla päättyi tähän. Kadonneenkaan tilalle ei enää uutta saatu.

Kun varastoni aikanaan loppui, ei ollut mitään mahdollisuutta sen täydentämiseen. Missään tapauksessa en olisikaan uudelleen samanlaiseen leikkiin ryhtynyt — jo senkin takia, että ikäviä seuruuksia peläten jotkut talon asukkaatkin olivat ennättäneet tuntematonta syyllistä kirota.

VASTAVALLAN-KUMOUKSELLISTA TÄINTAPPOA

Mutta paremmin sanan kuin ruoskan voimalla meitä loppujen lopuksi kurissa ja herran nuhteessa pidettiin, minkä seuraava välikohtaus parhaiten todistaa.

Kun leirin poliittisesta koulutuksesta huolehtiva "työtekevä" kävi tulkkeineen talossamme huolehtimassa aikaisemmin mainitsemastani viihtyisyydestä ja sivistymisestä tunsu eräs Pohjanmaalta kotoisin oleva suuren talon "kulakki" rinnassaan muutakin kutitusta kuin kotimaan kaipuuta. Lupaa kysymättä ja sääliä tuntematta poloinen ryhtyi raakoihin ja sivistymättömiin tekoihin: tappamaan villapaidastaan löytämiään pieniä viattomia olioita. Sormien näppäryydestä ja lukuisista pienistä napsahduksista päätellen saalista oli runsaallaisesti.

Vieraamme huomioitua tapauksen tuli tuomio kuin apteekin hyllyltä: provokaatiosta ja luentotilaisuuden häiritsemisestä putkarangaistusta viisi vuorokautta! Lieneekö poika valittanut tuomiostaan ja saanut armahduksen. Tietääkseni rangaistus jäi joka tapauksessa kärsimättä.

Että ei totuus tässäkin asiassa unohtuisi tulkoon lopuksi mainitukseksi, että näperteilyä oli Pohjanmaan pojan täitappajaiset. Kun myöhemmin suomalaisten aloitteesta ja sinnikkyydellä saatiin aikaan oikea täisauna, tuli näille pedoille sanan täydessä merkityksessä liian kuumat oltavat ja mokomista kiusankappaleista päästiin. □

Se oli sähköä lomaltapaluu!

Lomalaisauto kelirikon keskellä

PAULI MADETOJA

Lomilta palailtiin yleensä vähin äänin — korkeintaan järjestettiin kavereille pienet juhlat. Harvoin oli sodanjumalan tervehdys näin repäisevä jo komentopaikan tasalla.

1942, huhtikuun kahdeskymmenes päivä.

Meitä oli joukko lomalta palaavia, jotka aamuvarhaisena hetkenä Uuksussa ahtaudimme kuorma-auton kateulle perälavalle. Siinä sitten istuimme tunnista toiseen takamus puutuneena ja mennä jyräsimme kohti Syväriä. Matka taitui ja kuraiset peninkulmat yksi toisensa jälkeen jäivät taaksemme.

Lähestyttiin Syväriä. Harvatahtinen jutustelu vaimeni. Miesten mieliin palautuivat kuullut radiouutiset ja jutut sanomalehdissä. Niissä oli mainittu, että vihollinen hyökkäili Syväriellä — paikkapaikoin oli

käyty kiivaitakin taisteluita. Edessä saattoivat olla kovat ajat.

Voimalaitoksen silta oli ylitetty ja Syväriin eteläisellä rannalla auto kääntyi vasempaan pysähtyen lähellä rykmentin komentopaikkaa.

Miehet laskeutuivat auton lavalta alas. Yksi toisensa jälkeen he heilauttivat repun selkäänsä ja lähtivät kukin omaan suuntaansa.

Meitä oli kaksi saman komppanian miestä — molemmat nuoria asevelvollisia. Toveriani en paremmin tuntenut, hänen nimensäkin olen jo unohtanut — olkoon se tässä vaikka Teräväinen. Muistaakseni hän oli Savitaipaleen poika, joka tapauksessa Lappeenrannan lähipitäjästä.

Teräväisellä oli selässään reppu, joka hänen kokoonsa nähden oli niin valtava ja niin täyteen ahdettu, että sitä katsolessa tuli mieli hilpeäksi.

Hankimme lähtöä linjaan. Emme pitäneet kiirettä. Molemmilla taisi olla sama ajatus — kyllä tuonne vielä ehtii.

Sitten tallattiin Virstroin kyläpahasen kuraista tietä. Lähellä Kirovin patsasta käännyttiin oikealle ja hetken kulluttua olimme linjatiellä.

Etulinja oli jo tuntumassa.

Sinne on jäänyt panssarivaunu T-34, Sotka

Loma oli ohi ja tutut montut odottivat

Sieltä kuului ääniä joista päätelimme, että Venäjän poika oli taas vihasella tuulella.

Istuimme kannon päällä ja tupakoimme. Koti näkyi. Noin 400—500 metrin päässä oli Munkalan puro ja sen läntisellä rantaharjanteella ensimmäisen komppanian komentokorsu.

Etumaastosta pesäkkeittemme edestä muistimme jokaisen kumpareen, pensaan ja kakkärämännyn. Niitä emme pimeässäkään erehtyneet luulemaan vihollisiksi. Olimme oppineet tuntemaan myös jonkin verran vihollisen tapoja ja tiesimme ne pesäkkeet, joista tarkka-ampujat kiikaroivat herkeämättä.

Vatsani murisi tyhjiyytään — eiköhän jo ala olla ne ajat, jolloin muonahevosekset ovat liikkeellä?

Teräväinen ponkasi ketterästi jaloilleen kun puhe kääntyi ruokaan.

Jonkin matkan päässä tiellä oli käynnissä naapurikomppanian sopanjako.

— Mitäs varte nää sapuskat jaetaa tääl — minkä tähe niitä ei tuuva linjaa niiko ennenki? ihmetteli Teräväinen.

— Täällä on tavat muuttunu, sanoi muonanjakaja. — Kyllä pian näette, kun menette komppaniinne komentopaikalle. Siinä Maijalan korsun täällä puolella on tuonne lounaaisuutaan sellanen linjatie, niinku muistatte. Sitä tietä pitkin tuli ryssän tankit toissa-aamuna. Yhestä tankista katkesi räjähdyksessä telaketju ja se tankki jäi siihe keskelle tietä. Se on noin saanviihekymmene metrin päässä Maijalan korsusta. Se on Sotka tai mikä

hemmetin Klimi se mahtaa olla. Sielä on ryssät sisällä ja ne ovat niin hermona että ampuvat heti.

— Eiks sitä vois tuhota? arveli Teräväinen.

— Siihe ei pääse lähellekään. Se on niin pahassa paikassa.

Nyt vasta huomasimme Teräväisen kanssa, että tien varressa parinkymmenen metrin päässä muonahevosesta oli tukivatekoinen hirsistä koottu reki. Reessä oli pitkällään kaksi entistä vihollissotilasta.

— Mistäs nuo on tuoho tiptahtanu? ihmetteli Teräväinen.

— Tankit kävivät täällä linjatiellä saakka. Muutamalla tankilla oli hinauksessa tuollainen reki, jossa oli jalkaväkeä päällä. Äijät niistä tippuivat jo viimeistään meikäläisten asemissa, mutta noihe kahlen vasilin onnistu ottaa kyytiä tänne saakka.

Lähdimme Teräväisen kanssa jatkamaan matkaa kohti komppanian komentokorsua.

Tien katkaisi vesilammikko, joka oli halkaisijaltaan noin 30 metriä. Tien oikealla puolella oli noin sadan metrin levyinen aukea. Aukean reunasta alkoi harvahko metsä.

Tiellä noin 50 metriä aukean reunasta seiso i panssarivaunu, josta meitä oli varoitettu.

Pysähdyimme lammikon äärelle. Vilkaisimme samalla oikealle — ja sydän alkoi jumputtaa rinnassa!

Seisoimme juuri linjalla ja näimme torpan kokoisen harmaan möhkälään seistä jökötävän keskellä metsätietä! Se oli T-34 ja sen tornitykki sojotti kohti meitä. Matkaa oli tuskin 150 metriä.

Teräväinen yritti sanoa jotakin, mutta silloin räsähtivät vaunun asept toimimaan — vesi ja rapa roiskuivat ympärillämme luotisuuhkujen pieksämänä! Joukossa oli paljon räjähtäviä, jotka panivat korvat helisemään. Vihollinen ei katsonut tarpeelliseksi tuhlaa meihin kranaatteja.

Ponkaisimme hurjaan juoksuun. Veden alla oli jätää ja liukastuimme heti lähdössä.

Putosimme vatsallemme ja vesi huljahti yli hartioiden ja selän. Ei ollut aikaa nousta jaloillemme. Se olikin varmaan pelastuksemme, kun pysyimme vedessä pitkällämme. Uimme käsipohjaa ja konttasimme raivokkaasti. Kyllä siinä vesi roiskui muustakin kuin luodeista!

Muistan sellaisenkin tuokion, että kasvoni olivat noin parinkymmenen sentin korkeudella veden pinnasta ja luodit piiskasivat juuri kasvoni alla olevaa vettä.

Päästyämme lammikon ylitse ei vaunu pystynyt enää meitä tulittamaan. Se paukutteli räjähtävillä komentokorsun ympärillä oleviin mäntyihin.

Makasimme molemmat vatsallemme tiellä ja henkäilimme syvään. Korvat helisivät. Viikatemies kävi lähellä!

Komentokorsu oli noin 40—50 metrin päässä takaviistoon vasemmalla. Olimme kontanneet sen ohitse. Vihollinen näki vaunustaan korsun, mutta ovi ja ikkuna olivat kuolleessa kulmassa vastakkaisella puolella. Matala rinne suoja i korsua molemmilta sivuilta, joten sinne oli esteetön pääsy.

Äskeisestä kovasta tulituksesta innostui vihollinen uudestaankin myös etulinjassa. Munkalan puron läntisen rantaharjanteen yläpuolella räjähtelivät jälleen vihollisen ampumat shrapnellit.

Astelimme komentokorsun pihaan. Komppanianpäällikön lähetti korpraali *Rantalainen* seisoskeli ulkona. Häntä nauratti meidän kiivas vauhtimme.

Toin Rantalaiselle hänen äitinsä lähettämän paketin.

— Pakettisi kastui nyt tuolla uimareissulla...

Komppanian päällikkö luutnantti *Maijala* astui korsusta ulos. Ilmottauduimme.

Sitten tiemme erosivat. Teräväinen lähti omaan joukkueeseensa ja minä suuntasin askeleeni Munkalan puron läntiselle rantaharjanteelle. Sieltä löytyi muiden korsujen lisäksi myös ensimmäisen puolijoukkueen majapaikka. □

Vilho Petter Nenonen, tiedemies ja kenraali (1883—1947)

Persoonallisuuksia

Kenraali Nenonen oli suuri luonnon ystävä ja filantrooppi — tykistön herranaakaan hän ei koskaan halunnut häiritä muita enempää kuin oli pakko.

Kesällä 1926 oli Perkjärven leirillä suuri loppuammunta, jossa usean patteriston tulen piti tarkasti lasketuin tuloajoin yhtäaikaista iskeä maalihehtaareille. Ammuntaa oli valmistettu päiväkausia ja koko leirin tuliaseamista vapaana oleva henkilöstö oli koontunut tulenjo-

topaikalle sitä seuraamaan.

Nenonen tähysteli haarakiikarilla maalialuetta, jonne tulen piti kohdistua. Äkkiä hän huutaa:

— Tuli seis! Maalialueella on jänis!

Muutkin tähystävät ja toteavat tosiaankin pupu-jussin hiippailevan maastossa, johon kranaattien piti juuri iskeä.

Nenonen katsoo asialliseksi vielä perustella käskyään:

— Antaa hänen nyt siellä toimitella askareitaan kaikessa rauhassa...

Nenonen etäisyysmittareineen 20-luvulla Perkjärven leirillä; kuvassa selin everstiluutnantti Jarl Frithiof Lundqvist, myöhemmin kenraaliluutnantti ja ilmavoimain sekä myöhemmin koko puolustusvoimain komentaja

Everstiluutnantti Lauri Harvila oli sotavuonna 1943 järjestänyt ammunnan, jota *Nenonen* tuli katsomaan. Tarkoituksena oli kokeilla Harvilan kehittämää tarkkaa suora-ammunnan valmistelua.

Ammunnan piti juuri alkaa ja *Nenonen* tähysteli haarakiiharilla maaliksi valittua noin 400 metrin päässä selvästi näkyvää vihollisen tulikorsun ampuma-aukkoa.

Yhtäkkiä *Nenonen* puuttuu ammuntaan ja huutaa: — Stoi — siellä hän on ihmisiä!

Harvila yrittää selittää, että ne ovat vihollisia, joita periaatteessa pitäisi vähentää, mutta *Nenonen* torjuu kaikki vastaväitteet:

— Ei siitä ole meidän sodankäynnille mitään hyötyä, jos me nyt tapamme nämä pari poikaparkaa...

Ammunta siirrettiin omaan selustaan.

Tykistökenraali Vilho Petter Nenonen ei kai koskaan ollut erikoisemmin perillä urheilusta. Ainakin hän vielä palvelusvuosiinaan vaikenoi, kun senteistä tai sekunneista tuli puhetta. Mutta kun esikunnassa alituisesti jauhettiin urheilutuloksia kahvihetkien aikana, arveli Nenonen, että seuran vuoksi hänenkin pitäisi jotenkin osallistua keskusteluun. Niinpä hän kerran saapui taas kahvipöytään ja hyvin kovalla sekä varmallalla äänellä kysäisi adjutantiltaan:

— Paljonkos se Paavo Nurmi taas viimeksi heittikään?

Kirjallisuutta

DOKUMENTTI- TEOS TALVISODASTA

**Puolustusvoimain Sotatie-
teen laitos: Talvisodan histo-
ria 1, Suomi joutuu talviso-
taan, WSOY, Porvoo 1977,
279 suurikokoista sivua,
runsaasti kuvia ja piirroksia.**

Talvisota on eräs niistä perus-
pilareista, joiden varaan kansallinen identiteettimme rakentuu — ilman sitä ei meillä olisi enempää maailman kuin omissakaan silmissämme sitä asemaa, joka meillä nyt itenäisten kansakuntien joukossa on. On todella arvokas asia, että talvisodasta nyt vihdoinkin ilmestyy riittävän laaja tieteellisen pätevyyden omaava historiateos.

Olemme esitelleet kirjaa laajemmin tämän vuoden kesäkuun numerossamme. Todettakoon tässä yhteydessä vain, että kyseessä on yleistajuinen esitys, johon ei sisälly arvostelevia kannanottoja — asiat puhuvat itse puolestaan. Kirja on sopiva niin jokaisen rintamamiehen kuin myös nuoremman polven edustajan käteen. Siitä kyllä selviää, mistä oikeastaan on kysymys.

Ensimmäinen osa sisältää viisi lukua, joista ensimmäisessä käsitellään poliittinen kehitys Tarton rauhasta Mainilan laukauksiin, toisessa puolustus suunnitelmamme 1920- ja 1930-luvulla, kolmannessa puolustusvoimiemme valmistautuminen sotaan, neljännessä linnoitustyöt ja viidennessä neuvostojoukot ja

niiden ryhmittäminen sotaan.

Kolmannessa luvussa on esitetty kaikki liikekannallepanossa perustetut joukot. Moni reserviläinen on varmaan unohtanut porukkansa numeron, mutta muistaa komentajan tai päällikön nimen. Tuottaisikohan kovin paljon vaivaa panna komentajan tai päällikön nimi kunkin joukon yhteyteen kuten ilmavoimien osalta jo on tehtykin?

Kirjan ulkoasu on nykyaikainen, arvokas ja tyylikäs — arvosteoksen sisällön mukainen. E.

SOSIAALI- DEMOKRATIAN VETERAANI KERTOO

K-A. Fagerholm: Puhemiehen ääni, Tammi, Helsinki 1977, 354 sivua, valokuvia, piirroksia, ruotsinkielisestä käsikirjoituksesta suomentanut Maija-Liisa Heini.

Valtioneuvoksen omaelämäkerta on varsin valaiseva kirja ainakin kaikille epäpoliittisille lukijoille, joihin tämän kirjoittajakin kuuluu. Siitä selviää paitsi vakaumuksen miehen ja suorasekäisen sosiaalidemokraatin kehitys parturinoppilaasta valtioneuvokseksi myös puolueen toiminta ja sen sisäiset paineet ja koetinkivet isänmaamme historian ratkaisuissa vaiheissa aina vapausodasta yöpakkasiin ja vihdoinkin nykyisiin vallan vuosiin. Tavallisen lukijan kannalta on erityisen kiintoisaa tutustua puoluejohdon ratkaisevaksi muodostuneeseen toimintaan 1940-luvun loppupuolen vaaran vuosina, jolloin äärivasemmisto oli vähällä ohjata maan Tšekkoslovakian tielle.

KAF nimeää selvästi aikakautensa kolme suomalaista suurmiestä, jotka ovat Mannerheim, Paasikivi ja Tanner. Poliittisen elämän pyörteissä hän antaa erityisen arvon rehellisyydelle ja suorasekäisyydelle, vaikkapa ne sitten joskus veisivätkin hiukan viikaan diplomatian liukkailla poluilla. Kokonaan vaille tun-

nustusta jäävät nuoret maisterisocialistit, jotka ovat tulleet johtaville paikalle suoraan koulun penkiltä ilman enempää työelämässä kuin puolueen toiminnassakaan saatua kokemusta — oikean sosiaalidemokraatin on Fagerholmin mielestä aloitettava ”nuorisosaston huvitoimikunnan varajäsenenä”. Kaikkein jyrkimmän tuomion saa ehkä Väinö Leskinen, jota valtioneuvos pitää opportunistina — hänestä KAF kirjoittaa näin:

” — — — Tosin tiedän Leskisen polvillaan ryömineen niin Moskovaan kuin Tamminiemeenkin armoa anomaan, mutta että hänet siitä palkinoksi nimitetään ulkoministeriksi on asia, jollainen voi tapahtua vain Suomessa. Täällä on nöyrä mukautuvaisuus ja iljettävä mateleminen ympäröivä järjestelmään.”

Terveellistä luettavaa monelle ”maisterille” riippumatta puolueesta — ja vähän muillekin E.

JO VIISITOISTA- VUOTISNA...

Pentti Pirhonen: Suomalaisia sotilaspoikia, Karisto, Hämeenlinna 1977, 275 sivua, runsaasti valokuvia.

Kirja on vapaamuotoinen kertomus suomalaisista sotilaspoijista ja nuorista sotilaisista aina Juho Vesaisen ja Porrassalmen taistelun päivästä jatkosodan rauhaan ja Suojeluskuntajärjestön lakkauttamiseen saakka. Kirjoittaja tutustuttaa lukijan vapaussodan nuoriin sotureihin, itsenäisyyden ensimmäisten vuosien oravakomppanioihin, suojeluskuntajärjestön rauhanajan poikatyöhön, sodan ajan suojeluskunta- ja sotilaspoikien tärkeään toimintaan kotiseudulla sekä lopuksi poikaikäisten sotureiden toimintaan ilmatorjuntapattereilla vuoden 1944 suurpommitusten aikana ja jälkeen, kun kansakunnan viimeisetkin voimavarat oli otettava käyttöön. Kerrontaa elävöittävät monet jännittävät

kertomukset desanttijahdeista ja muista tositoimista sekä vertailut muissa maissa tehtyyn nuorisoon maanpuolustus-työhön. — Kiinnostava muistelmateos kaikille mukana olleille ja oikeaa tietoa niille, jotka eivät tätä nuorisotoiminnan vaihetta tunne tai ovat saaneet siitä väärää informaatiota. E.

SELKOSTEN POIKA SOTAVÄESSÄ

Kalle Päätalo: Ahdistettu maa, Gummerus, Jyväskylä 1977, 649 sivua.

Kirjan nimestä huolimatta ei siinä puhuta sodasta, ei myöskään tällä kertaa ”tekopitäjän” maisemista. Päätalon uusin kirja on taitava ja tyhjentyvä kuvaus syrjäseudun nuorukaisen tunnelmista ja elämisen laadusta alokkaana ja pioneeriina talvisodan päivinä, jolloin rintaman takaisissa koulutuskeskuksissa palveleville nuorukaisille ei riittänyt edes kunnan kouluttajia vaatetuksesta ja muusta varustuksesta puhumattakaan. Pioneerin taidot luontuvat jätkämiehelle kuitenkin hyvin ja ura ylenee lopuksi muonittajan vastuullisiin tehtäviin komppaniassa, joka on välirauhan aikana tie- ja linnoitustöissä Petsamossa ja Savukoskella.

Päätalon kerronta on niin rehellistä ja teeskentelemätöntä, että jättiläisromaanin lukee herpaantumattoman mielenkiinnon vallassa. Kirjailija ei kosiskele lukijaa etsimällä sensaatioita, ei eksy jälkiviisasteluun eikä ylimielisyyteen, vaan pysyy alusta loppuun tarkasti ja uskollisesti ujon taivalkoskelaispojan roolissa ja ajatusmaailmassa. Näin on tästä jännittävästä romaanista samalla tullut pätevä psykologinen tutkielma, joka kartoittaa todistusvoimaisesti kriisiajan sotilaspoikien arvo maailman, sen uskomukset ja epäilyt, pienryhmät, niiden sisäisen ”nokkimisjärjestyksen” ja roolihahmot. — Tästä ei suomalaisen varusmiehen elämän kuvaus parane! E.

Lukijamatkamme suosio on ollut yllättävä: ilmoittautuneita oli niin paljon, että kiintiö tuli ylitetyksi likimain 500 prosentilla! Olemme yrittäneet saada lisäpaikkoja, mutta

asia on kiinni Petroskoin hotellista eikä kiintiötä ole saatu nousemaan. Tähän mennessä on matkatoimisto jo ilmeisesti saanut asiat selväksi lähtijöiden kanssa, jotka yritimme

parhaan taitomme mukaan valita mahdollisimman tasapuolisesti. Rannalle jääneille voimme lohdutukseksi ilmoittaa, että mikäli matka nyt onnistuu hyvin, yritetään ensi vuonna uudelleen.

Petroskoin nukketeatteri esittää muuten uutta lastennäytelmää, jonka aiheena on rakkaus Synnyinmaahan. Se kertoo, kuinka neuvostokansa puolusti maataan vihollisia vastaan.

Nuoriso on muutenkin kiinnostunut maanpuolustuksesta ja uusimmasta sotahistoriasta: he tutkivat sotatoimien historiaa ja käyvät retkillä viime sotien taistelupaikoilla. Näin kertoo asiasta Neuvosto-Karjala:

"Koululaisten selostukset kertoivat paljon: noin 12 miljoonaa Venäjän koululaista on osallistunut toimintaan, jonka tunnukseksi on 'Synnyinmaani SNTL'. Kulkien maineikkaiden joukko-osastojen jälkiä nuoret patriootit keräävät tietoja sotilaiden ja sissien urotoeista. Sodan sankarien luetteloihin saadaan tuhansia uusia nimiä."

Hugo Hyttinen, syntynyt 28. 8. 1915 Leppävirralla, kaatui talvisodan viimeisinä päivinä ilmeisesti Viipurinlahden länsirannalla Vilaniemessä. Tiedot hänen viime vaiheistaan ovat kuitenkin kovin epäselviä ja veli Toivo Hyttinen haluaisi saada yhteyttä aseveljiin, jotka voisivat asiasta jotakin kertoa. Toivo Hyttisen osoite on Voisalmentie 11 B 12, 53920 Lappeenranta 92, puhelin 953-64011.

Entinen lotta Raili Palonen — nykyisin sukunimi on toinen — kertoo sattumalta saaneensa käsiinsä Erkki Holkerin viime vuoden syyskuun lehtemme kirjoittaman jutun Nokian sotasairaalaista ja haluaa esittää siitä kiitoksensa: "Olin niin hämmästynyt ja iloinen, kun Sinä, Erkki, olit muistanut meitä 36 vuoden takaa. Elin kauan muistoissani. KIITOS!"

R Y M Y - E E T U N M U I S T U T U S

